

İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTA ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE GÖRSEL KAÇINMA DAVRANIŞININ
BAĞLANMA ŞEKLİ VE SOSYAL ANKSİYETE İLE İLİŞKİSİ**

MELİS ERGÜN ÖZAKTAÇ

TEMMUZ 2019

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, Klinik Psikoloji alanında Yüksek Lisans Derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri:

	KANAATI	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Fatima Tuba YAYLACI (Tez Danışmanı)	<u>Kabul</u>	
Doç. Dr. Zeynep Ceren ACARTÜRK	<u>Kabul</u>	
Dr. Öğr. Üyesi. Burcu Uysal	<u>Kabul</u>	<u>Burcu Uysal</u>

Bu tezin İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Tarih

05.07.2019

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Melis Ergün Özaktaç

İmza:

ÖZ

ORTA ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE GÖRSEL KAÇINMA DAVRANIŞININ BAĞLANMA ŞEKLİ VE SOSYAL ANKSİYETE İLE İLİŞKİSİ

Ergün Özaktaç, Melis

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fatima Tuba YAYLACI

Temmuz 2019, 55 sayfa

Araştırmada orta çocukluk döneminde bağlanma şekli ve sosyal anksiyetenin görsel kaçınma davranışı ile olan ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 9-12 yaş aralığında 111 katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama aşamasında Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği (ÇSAÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II- Orta Çocukluk Ölçeği (YİYE-II-Orta Çocukluk Ölçeği) ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği (KGBÖ) kullanılmıştır. Çocukların sosyal uyarandan kaçınma düzeyleri, sosyal anksiyete seviyeleri ve güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma boyutları ile ilişkili olarak incelenmiştir. Yapılan regresyon analizlerine göre; Çocukların sosyal uyarandan kaçınma düzeyleri, sosyal anksiyete seviyeleri ve kaygılı bağlanma boyutu ile anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular literatürdeki mevcut bulgular bağlamında tartışılmış ve klinik uygulamalarda nasıl kullanılabileceği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Orta Çocukluk Dönemi, Sosyal Anksiyete,
Görsel Kaçınma, Kaygılı Bağlanma, Kaçınmacı Bağlanma

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN VISUAL AVOIDANCE, SOCIAL ANXIETY AND ATTACHMENT STYLES IN MIDDLE CHILDHOOD

Ergün Özaktaç, Melis

MA in Clinical Psychology

Thesis Advisor: Asst. Prof. Fatima Tuba YAYLACI

June 2019, 55 pages

In this study the relationships between attachment styles, social anxiety and visual avoidance have been investigated. The sample of the study consisted of 111 participant aged between 9-12. Social Anxiety Scale for Children, Kerns Security Scale (KSS) and Experiences in Close Relationships Scale- Revised for children and adolescents (ECR-RC) were used in the study. Results indicated that the anxious attachment was correlated with social anxiety and visual avoidance. The findings obtained from the research are discussed in the context of the existing findings in the literature and how they can be used in clinical applications are discussed.

Keywords: Attachment, Middle Childhood, Social Anxiety, Visual Avoidance, Anxious Attachment, Avoidant Attachment

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez danışmanım ve kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatima Tuba Yaylacı' ya tez süresince bana bir danışmandan çok daha fazlası olduğu, her sorunumda kendi teziymişçesine yardımcı olduğu ve elinden gelenin çok daha fazlasını yaptığı için, tüm yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisini ve ilgisini her zaman benimle paylaştığı için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Her zaman öğrencilerinin arkasında büyük bir gururla duran ve her türlü yolda önlerini açmak adına elinden geleni yapan çok sevgili hocam Doç. Dr. Ceren Acartürk'e çok teşekkür ederim.

Tezimi tamamlamamda büyük emekleri olan Melike Hacıoğlu ve Sümeyra Güzel'e yardımları için çok teşekkür ederim.

Hayatımda doldurulamayacak yerleri olan ve beni asla yalnız bırakmayan, süper kahramanlarım Sena Özdemir ve Amine Güzel'e bu süreçte ve yaşadığımız her an için çok teşekkür ederim.

Bu uzun ve zorlu yolculukta hep yanımda olan canım babama, sürekli 'Nasıl yardım edebilirim sana?' diye soran ve çokça yardımı dokunan biricik anneme, her daim desteklerini hissettiğim çok sevgili kayınpederim ve kayınvalideme beni yalnız bırakmadıkları ve anlayışları için çok teşekkür ederim.

Bu süreçte kaybettiğimiz sarı papatyama, canım babaanneme her konuşmamızda 'Bitti mi?' diye sorup, beni en önemli dönüm noktalarımda hep sonsuz desteklediği için çok teşekkür ederim.

Son olarak benimle adeta Klinik Psikoloji yüksek lisansı yapan, her saniyesinde bana güvenini hissettiren, en büyük şansım, elim, kolum her şeyim olan canım eşime sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Öz	iv
Abstract	v
Teşekkür	vi
İçindekiler	vii
Tablolar Listesi.....	ix
BÖLÜMLER	
1. Giriş	1
1.1. Çocuklarda Sosyal Anksiyete	1
1.2. Görsel Kaçınma Davranışı.....	3
1.3. Bağlanma Kuramları	5
1.3.1. Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma	10
1.4. Bağlanma İle Çocuklarda Sosyal Anksiyete Arasındaki İlişki	11
1.5. Bağlanma İle Görsel Kaçınma Davranışı Arasındaki İlişki	13
1.6. Araştırmanın Amacı Ve Soruları	14
2. Yöntem	16
2.1. Katılımcılar.....	16
2.2. Veri Toplama Araçları	17
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	17
2.2.2. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği	18
2.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 2-Orta Çocukluk Ölçeği	19
2.2.4. Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği	19
2.2.5. Görsel Kaçınma Testi	20
2.3. İşlem	20
2.4. Verilerin Analizi	21
3. Bulgular	22
3.1. Araştırma Değişkenleri ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki ve Araştırma Değişkenlerinin Birbiri ile İlişkilerine Dair Bulgular	22
3.1.1. Tepki Süresi ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular	23

3.1.2. Uyumsuz Yanıtlar ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular.....	25
3.1.3. Bağlanma Stilleri İle Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular.....	26
3.1.4. Sosyal Anksiyete ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular.....	27
3.2. Bağlanma Stilleri, Sosyal Anksiyete, Tepki Süresi ve Uyumsuz Yanıtlar Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	28
3.3. Bağlanma Kaygı ve Kaçınma Boyutu, Sosyal Anksiyete ve Uyumsuz Yanıtlar Arasındaki İlişkilere Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları	30
4. Tartışma.....	34
4.1. Orta Çocuklukta Bağlanma ile Sosyodemografik Bilgiler Arasındaki İlişki	34
4.2. Görsel Kaçınma Davranışının Bağlanma Kaygısı ve Kaçınması ile İlişkisi	35
4.2.1. Görsel Kaçınma Testi Uyumsuz Yanıtlar ve Pozitif, Negatif ve Nötr Fotoğraflarla Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeğinin ilişkisi	37
4.3. Genel Değerlendirme	37
4.4. Klinik Doğurgular	37
4.5. Çalışmanın Sınırlılıkları	38
4.6. Yeni Çalışmalar İçin Öneriler	39
Kaynakça	41
Ekler.....	44
A. Bilgilendirilmiş Onam Formu (Çocuk).....	44
B. Bilgilendirilmiş Onam Formu (Veli).....	45
C. Kişisel Bilgi Formu	46
D. Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği (Yenilenmiş Biçim).....	48
E. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği.....	49
F. Kerns Güvenli Bağlama Ölçeği	51
G. Etik Kurul Onay Sayfası.....	55

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdelerli Değerleri	16
Tablo 3.1. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Negatif Tepki Süresinin Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	24
Tablo 3.2. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Nötr Tepki Süresinin Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	24
Tablo 3.3. Katılımcıların Annelerinin Fiziksel Rahatsızlığına Göre Sosyal Anksiyete Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları	27
Tablo 3.4. Katılımcıların Annelerinin Fiziksel Rahatsızlığına Göre Sosyal Anksiyete Toplam Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları	28
Tablo 3.5. Bağlanma Stilleri, Sosyal Anksiyete Puanları, Tepki Süresi ve Uyumsuz Yanıt Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	30
Tablo 3.6. Bağlanma Stillерinin (Yiye-2 Kaygı Alt Boyutu) ve Nötr Uyumsuz Yanıtların Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	31
Tablo 3.7. Bağlanma Stillерinin (Yiye-2 Kaçınma Alt Boyutu) ve Nötr Uyumsuz Yanıtlarının Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	32
Tablo 3.8. Sosyal Anksiyete Puanının ve Nötr Uyumsuz Yanıtların Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları	32
Tablo 3.9. Sosyal Anksiyete Puan, Bağlanma Stilleri(Yiye-2 Kaygı Alt Boyutu) ve Nötr Uyumsuz Yanıtların, Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	33

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Sosyal anksiyete, sosyal ortamlarda bulunmaktan rahatsızlık duyma ve kişiler tarafından olumsuz değerlendirilme korkusu ile tanımlanır (Heimberg, Hope, Rapee ve Bruch, 1988). Sosyal anksiyetesi olan çocuklar değerlendirilme korkusu sebebi ile sosyal etkileşimde bulunacakları ortamlardan kaçınma eğilimi gösterirler (Leslie ve Polizzi, 1998). Kaçmak; mevcut stres faktörü karşısında gösterilen bir davranış iken kaçınma; o stres faktörünü oluşturabilecek her türlü ortam, kişi veya nesnelere uzaklaşma eğilimidir (Kalafat, 2016). Ortamdaki uyarılara bağlı olarak kaçınma davranışı; görsel, fiziksel veya işitsel olarak değişkenlik gösterebilir. Kaçınma davranışını sergilerken çocukların verdikleri tepkilerin altında yatan değişkenlerden biri, yaşam boyu ilişki örüntülerini etkilediği bilinen bağlanma biçimleridir (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011). Bağlanma şekli sosyal kaygı için risk oluşturmakla birlikte çocukların sosyal anksiyetelerinin gelişiminde de rol oynadığı bilinmektedir (Hudson ve Rapee, 2000).

Bu tez kapsamında orta çocukluk dönemindeki çocuklarda, bağlanma biçimlerinin sosyal anksiyete seviyesini ve görsel kaçınma davranışını nasıl etkilediğini incelemek için deneysel bir araştırma yapılmıştır. Bu doğrultuda tezin bu bölümünde, sırasıyla sosyal anksiyete, görsel kaçınma davranışı ve bağlanma kuramı tanıtılmıştır. Çocuklarda bağlanma biçimleri ve sosyal anksiyete düzeyleri ile görsel kaçınma davranışı arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.1. Çocuklarda Sosyal Anksiyete

Kaygı ve korku çocukların gelişimsel süreçlerinde sıkça ortaya çıkan duygulardır. Çocukluk çağında ortaya çıkan geçici korku, kaygı ve endişelerin bir kısmı gelişimsel sürecin içerisinde normal kabul edilmektedir (Ollendick ve Becker, 2002).

Korku ve kaygının sosyal yaşamı etkileme şekli/düzeyi ve ne sıklıkla ortaya çıktığına göre normal veya anormal düzeyde olduğuna karar verilir. Korku aniden ortaya

çıkan bir tehlikeye karşı gelişen bir duygu iken, kaygı gelecek ile ilgili endişeleri içermektedir. Yetişkinlerden farklı olarak çocukların bu duygular karşısında verdikleri bazı tepkiler; ağlama, bağırarak tepinme, sıkıca sarılma, donakalma, konuşamama ya da sinme olarak kendini gösterir (APA, 2013). Çocukların anksiyete geliştirdikleri durumlarda fizyolojik ve davranışsal bulgular da gözlenebilir. Örneğin; nabız artışı, ellerin terlemesi, mide bulantısı, öfke patlamaları ve ağlama krizleri görülebilir.

Sosyal anksiyete; Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabının 3. ve 4. baskısında sosyal kaygı olarak ele alınırken 5. baskısında (DSM-5) sosyal anksiyete bozukluğu (SAB) olarak ele alınmaya başlanmıştır (APA, 2013). Yapılan isim değişikliği ile sosyal ortamlarda ortaya çıkan anksiyetenin diğer anksiyete türlerinden farkının daha net bir şekilde ifade edildiği belirtilmiştir (Eldoğan, 2018).

DSM-5'te sosyal anksiyete bozukluğu aşağıdaki tanı ölçütleri ile yer almıştır:

- A. Kişi, başkalarınca değerlendirilebilecek olduğu bir ya da birden çok toplumsal durumda belirgin bir korku ya da anksiyete yaşar. Örnekler arasında toplumsal etkileşimler (örn. Karşılıklı konuşma, tanımadık insanlarla karşılaşma), gözlenme (örn. Yemek yerken ya da içerken) ve başkalarının önünde bir eylemi gerçekleştirme (örn., Bir konuşma yapma) vardır.
- B. Kişi, olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir şekilde davranmaktan ya da anksiyete duyduğuna ilişkin belirtiler göstermekten korkar (küçük düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde; başkaları tarafından dışlanacağı ya da başkalarının kırılmasına yol açacak bir biçimde).
- C. Söz konusu toplumsal durumlar, neredeyse her zaman, korku ya da anksiyete doğurur.
- D. Söz konusu toplumsal durumlardan kaçınılır ya da yoğun bir korku ya da anksiyete ile bunlara katlanılır.
- E. Duyulan korku ya da anksiyete, söz konusu toplumsal ortamlarda çekinilen duruma ve toplumsal-kültürel bağlama göre orantısızdır.
- F. Korku, anksiyete ya da kaçınma sürekli bir durumdur, 6 ay veya daha uzun sürer.
- G. Korku, anksiyete ya da kaçınma klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında düşmeye neden olur.
- H. Korku, anksiyete ya da kaçınma bir maddenin (örn. Kötüye kullanılabilen bir madde, bir ilaç) ya da başka bir sağlık durumunun fizyoloji ile ilgili etkilerine bağlanamaz.

- i. Korku, anksiyete ya da kaçınma, panik bozukluğu, beden algısı bozukluğu ya da otizm açılımı kapsamında bozukluk gibi başka bir ruhsal bozuklukla daha iyi açıklanamaz.
- J. Sağlığı ilgilendiren başka bir durum varsa (örn. Parkinson hastalığı, şişmanlık, yanık ya da yaralanmadan kaynaklanan biçimsel bozukluk), korku, anksiyete ya da kaçınma bu durumla açıkça ilişkisizdir ya da aşırı düzeydedir (APA 2013).

Aile; çocuğun sosyal anlamda ilk iletişime geçtiği ortam olduğu için ebeveyn duyarlılığı çocukların algı ve davranışlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olarak gösterilmektedir. Sosyal anksiyetesi olan yetişkinlerin, ebeveynlerini; ilgisiz, reddedici, aşırı koruyucu veya kendilerini utandırma eğiliminde kişiler olarak tanımladıklarını gösteren çalışmalar vardır (Hudson ve Rapee, 2000). Sosyal anksiyetenin gelişiminde ebeveyn duyarlılığının yanısıra genetik/kalıtımsal faktörlerin de etkisi tespit edilmiştir (Aydoğdu ve Dikmen, 2016).

Yapılan çalışmalarda çocukluk çağında gelişen sosyal anksiyetenin ilerleyen gelişimsel süreçlerde süreklilik/devamlılık gösterdiği; ayrıca sosyal anksiyetenin yetişkinlik döneminde şekil değiştirip yaygın anksiyete bozukluğuna evrilebileceği görülmüştür (Demir, Eralp-Demir, Türksoy, Özmen, ve Uysal, 2000).

Sosyal anksiyeteye sahip çocuklar aileleri tarafından eleştiriye karşı aşırı hassas olarak betimlenmektedirler. Sosyal anksiyeteye sahip çocukların ortak korkuları; performans gerektiren durumlar veya sosyal etkileşim gereken ortamlar olarak belirtilmektedir (Kendler ve ark., 2018). Sosyal ortamın indüke ettiği bu anksiyete ile başa çıkmak için maladaptif bir yöntem olarak temelde kaçınma davranışı ortaya çıkar. Yani, çocuk başa çıkmakta zorlandığı bu yüksek düzeyde kaygıyı yaratan sosyal uyarandan uzaklaşmak/kaçınmak ister (Liebowitz ve ark., 2000).

1.2. Görsel Kaçınma Davranışı

Kaçınma davranışı literatürde spesifik bir duruma karşı gösterilen bir davranış iken; kaçınma, kişinin rahatsızlık duyduğu ortam ve durumlardan uzak durma eğilimine denir. Görsel kaçınma davranışı ise, görsel uyarılardan uzaklaşma eğilimidir. Kaçınma davranışı kişinin karşılaştığı duruma göre değişkenlik gösterebilir. Orta

çocukluk döneminde çocukların içinde buldukları kaygı düzeyini ölçen araştırmalar gösteriyor ki yüksek sosyal anksiyeteye sahip çocuklar sosyal çevreden gelen eleştirilere karşı hassas olduklarından sosyal ortam ve ilişkilerden kaçınmaktadırlar (Liebowitz ve ark. 2000). Sosyal anksiyetenin artması çocukta kaçınma davranışına ve yaşına uygun olan aktivitelerden uzaklaşmasına sebep olabilir (Bosquet ve Egeland 2006).

Bilişsel teoriler bilişsel sürecin anksiyete ile ilgili problemler üzerindeki etkisini ve önemini belirtmektedir. Bilişsel süreçte zihinde ilişkilendirmeyle oluşan şemaların algıyı, dikkati, hafızayı ve yorumlamayı etkilediği düşünülmektedir. (Klein, Becker ve Rinck). Sosyal anksiyeteye sahip bireylerin bu şemaları korku, kaygı ve tehlike etrafında şekillenmektedir (Williams, 1997).

Korku ve kaygının anksiyete ile ilişkisi farklı şekillerde ölçülmektedir. Kişilerin duygularını ve deneyimlerini doğrudan kişinin kendi beyanına dayanarak ölçen ölçekler her ne kadar hızlı veri sağlasa da verilen cevaplar kişinin kontrolü altında verildiğinden, verilen yanıtların kişinin kendini yansıtmak istediği şekilde olabileceğinden veya öz farkındalığının az olmasından dolayı yanıtların doğruluğundan emin olmak zordur. Görsel kaçınma testinde ölçülen konu ne ise, örneğin sosyal fobi, spesifik fobiler vb., kişinin kaygısını öz bildirime dayalı ölçekle ölçmenin yeterli güvenilirliğe sahip verilere ulaştırmadığı düşünülmektedir. (Foa, Kozak, 1986). Bu sebeple, klinik psikoloji alanında direkt olmayan yöntemlerin en çok kullanıldığı alanlar korku ve fobilerdir (Ellwart, Becker, ve Rinck, 2005; Ellwart, Rinck, ve Becker, 2006; Huijding ve De Jong, 2006).

Bu gibi kısıtlılıklardan ötürü oluşturulan bir ölçme yöntemi kişinin reflekslerini de sürece dahil ederek verilen cevapların otomatik olmasına imkân verir ve bu şekilde verilen yanıtların doğruluğunun artmasına olanak sağlar. Uluslararası literatürde Approach-Avoidance Task (AAT) (*Yaklaşma-Kaçınma Görevi*) olarak geçen, Türkiye’de henüz kullanılmamış olan bu deneysel prosedür kaçınma davranışını kişinin reflekslerini kullanarak ölçmektedir (Rinck ve Becker, 2007).

Deneyde katılımcılar araştırmaya konu olan uyarana ya da uyarılara bilgisayar ekranı üzerinden maruz bırakılır. Bilgisayarla katılımcının arasında bir denetim kolu bulunur ve katılımcı pozitif ve negatif uyarılara bu denetim kolunu iterek veya çekerek tepkiler verir. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki kişinin denetim kolunu kendinden iterek tepki vermesi, maruz kaldığı uyarandan kaçınma ile ilişkilidir (Chen ve Bargh 1999; Solarz, 1960). Negatif uyarılar hızlı bir şekilde kaçınma davranışına sebep olmaktadır. Bu sebeple bu ikinci tip ölçme yöntemi (AAT) literatürde daha çok desteklenmektedir (Chen ve Bargh, 1999). Bu anlamda görsel kaçınma davranışını Türkiye’de inceleyen herhangi bir araştırmaya literatürde rastlanmamıştır. Uluslararası literatürde ise hem çocuklarda hem de yetişkinlerde AAT prosedürüne dayanarak görsel kaçınmayı inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır (Heuer, Rinck ve Becker, 2007; Klein, Becker ve Rinck, 2011). Siebke Melfson ve İrmela Florin tarafından yapılan araştırmada sosyal anksiyeteye sahip çocukların yüz ifadelerini sınıflandırmadaki eksikleri incelenmiştir. Yapılan araştırmada sosyal anksiyeteye sahip çocukların yüz ifadelerine verdikleri cevapların süreleri, sosyal anksiyeteye sahip olmayan çocukların cevap sürelerine oranla daha fazla bulunmuştur. Aynı zamanda sosyal anksiyeteye sahip çocukların performansları konusunda da emin olmadıklarını belirttikleri gözlenmiştir. Yapılan bu çalışmada AAT kullanılsa da çocukların negatif yüz ifadelerinden kaçındıkları gözlenmiştir. AAT kullanılarak çocukların kaçınma davranışlarını ölçen başka bir araştırmada ise; spesifik fobisi olan çocuklar üzerinde yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada elde edilen bulgulara göre örümcek fobisine sahip çocukların örümcek fobisine sahip olmayan çocuklara oranla negatif fotoğraflarda daha fazla kaçınma davranışı gösterdiği gözlenmiştir.

1.3. Bağlanma Kuramları

Çocukların duyguları ilk deneyimledikleri yer aile ortamıdır. Çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanan sorunların, davranışların incelenmesi için bakılması gereken en önemli ilişki örüntüsü çocuğun birincil bakım vereni ile arasındaki bağlanmadır. Bağlanma bebek annenin karnındayken başlayan ve yetişkinliğinde devam eden gelişimsel sürecin bir parçasıdır (Bowlby, 1988; Hazan ve Shaver, 1994). Bağlanma, bebeklerde ve çocuklarda iletişim esnasında belirli bir kişiye karşı verilen olumlu tepkiler, herhangi bir stres anında aynı kişiye ihtiyaç duyulması ve bu kişinin varlığı

ile bebeğin veya çocuğun regüle olması veya zaman geçirmek için o kişinin tercih edilmesi gibi birçok davranış örüntüsü ile ortaya çıkmaktadır (Erkuş, 1994; Morgan, 1991).

Freud'a (Freud, 1905/1953) göre çocuk açlık güdüsünü doyuran bir nesne olarak gördüğü için anneyi sever. Freud'u takiben pek çok araştırmacı da bebeğin bakım verene bağlanmasının sebebi olarak kendi fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve bu ihtiyaçların bakım veren tarafından giderilmesini göstermiştir (Posada, Carbonell, Alzate ve Plata, 2004). Fakat bağlanma kuramına etki eden öncü araştırmalardan olan Harlow'un klasik deneyi bu yaklaşımı çürütmüştür (Schrier ve Harlow, 1958). Harlow'un deneyinde doğumdan sonra annelerinden ayrılan yavru maymunlar içlerinde iki adet farklı "anne mankenin" olduğu kafeslere konulur. Mankenlerden bir tanesi telden yapılmış ve göğsüne biberon yerleştirilmiş bir manken, bir diğeri ise yumuşak dokulu bir malzemeden yapılmış mankendir. Hazırlanan mankenlerin arkalarına yavru maymunlar temas ettiğinde sıcaklık verebilmesi için ampuller yerleştirilmiştir. Bu deneysel ortamda yavru maymunlar uyumak istediklerinde, şefkat/rahatlama ihtiyacı duyduklarında veya korktuklarında beslenebildikleri mankeni değil, sıcaklık hissettikleri ve yumuşak dokulu olan mankeni tercih etmişlerdir. Araştırmacının sonucu bakım verene bağlanmayı fizyolojik gereksinimleri giderme işlevinin tek başına açıklamadığını kanıtlamaktadır (Tüzün ve Sayar, 2006). Harlow'un çağdaşı olan Bowlby bu önemli deneysel bulguyu bağlanma kuramı ile kavramsallaştırmıştır. Bowlby, çocuğun anneye kurduğu temel bağın fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasından çok duygusal anlamda beslendiği bir bağ olduğunu savunmuştur (Bowlby, 1988). Bebeğin bağlanma yönelimli davranışlarını doğumdan itibaren görmek mümkündür. Meme emerek başlayan bu süreç gülme, ağlama, izleme, çağırma, arama ve bekleme ile devam etmektedir (Bowlby, 1988; Hazan ve Shaver, 1994). Doğumun hemen sonrası anne-bebek bağlanması için oldukça önemlidir (Can, 1988) Örneğin doğum sonrasında annelerinden ayrılmak zorunda kalan bebeklerin çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde annelerinden doğum sonrası ayrılmak zorunda kalmayan bebeklere göre daha fazla sosyal içe dönüklük ve kaygı problemleri geliştirdikleri gözlenmiştir (Tüzün, 2018).

Bağlanma şeklinin en belirgin gözlenebildiği dönem 6-9 aydır. Bebek anneyi tanımaya, ayırt etmeye başlar. Bowlby, Freud'un iç dünya kavramını geliştirerek kişiler arası etkileşim yollarının kalıplaşması ile 'içsel çalışma modeli' kavramını ortaya koymuştur (Bowlby,1973). İçsel çalışma modelinde bakım veren kişi ile çocuk arasında birbirini tamamlayarak gelişen iki kavram bulunmaktadır: 'Değerli ben' ve 'Güvenilir o'. İçsel çalışma modelinin dinamik bir doğası vardır. Yeni deneyimlerle içsel çalışma modeli değişime uğrayabilir. Eğer anne çocuğa karşı duygu ve davranışlarını çocuğun ihtiyaçlarını giderici yönde değiştirirse, çocuk güvensiz bağlanma şeklinden güvenli bağlanmaya geçiş yapabilir. Bazen çocuklar anneleri ve babaları ile farklı bağlanma şekilleri de geliştirebilirler (Bowlby,1973).

Bilişsel temsiller yani içsel çalışma modelleri çocukların zihninde hem bakım verenlerine hem de kendilerine dair birtakım temsillerin oluşmasıdır. Bu temsiller birincil bakım verenin çocuğun ihtiyaçlarına verdiği tepkilerin niteliğine göre değişir. Bebekler her ne kadar bakım verenleri ile iletişime geçmek için donanımlı bir şekilde dünyaya gelseler de bakım veren kişinin bebeğin ihtiyaçlarına karşı verdiği tepkiler, ihtiyaçlarının karşılanma süreleri gibi faktörler bebek ile bakım vereni arasındaki ilişkinin niteliğini oluşturur. Bakım veren çocuğun sinyallerine karşı duyarlı ise, çocuk bakım verenin güvenilir ve ulaşılabilir olduğu, kendisinin ise değerli ve sevilmeye layık olduğu yönünde içsel çalışma modelleri geliştirir. Bakım veren duyarsız ise, yani çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılamıyor ise, çocuk bakım verenin güvenilir ve ulaşılabilir olmadığına ve kendisinin değerli ve sevilmeye layık olmadığına dair bilişsel temsiller oluşturur (Tüzün, Sayar, 2006).

İçsel çalışma modelinde bakım veren kişi ile çocuk arasında birbirini tamamlayarak gelişen iki kavram bulunmaktadır: 'Değerli ben' ve 'Güvenilir o'. Bahsedilen bu iki şema literatürde çocuğun dış dünyayı algılama şeklini ve benlik algısını etkilediğinden bağlanma kaygısı ve kaçınma davranışı ile ilişkilendirilmektedir (Kesebir ve ark., 2011).

Güven duygusu çocuğun karşılanması gereken önemli ihtiyaçlarının başında gelmektedir. Bağlanma kuramına göre, bebekler bağlanma figürlerine güven

duyduklarından içinde buldukları yeni çevreyi araştırma ve keşfetmekte kullanırlar (Zeanah, 1993). Bağlanma kuramına göre çocuklar stres veya tehlike anlarında bağlanma figürlerini koruyucu olarak görüp, ortamda herhangi bir tehlike olmadığına ise bağlanma figürlerini keşif yapmak için destek olarak görürler. Güvenli bağlanmanın bakım veren kişinin tutarlı ve duyarlı davranışları ile ortaya çıktığı birçok araştırma ile desteklenmiştir (Cassidy, 1999; Main ve ark., 1985).

Bowlby'nin bağlanma kuramını bireysel farklılıklar açısından ele alan Ainsworth'un geliştirdiği yabancı durum testinde anne-çocuk bağlanması deneysel ortamda değerlendirilmektedir. Bu testte anne çocuğu içinde araştırmacının da olduğu bir odaya getirir. Çocuğu odanın ortasına bıraktıktan bir süre sonra anne odadan çıkar. Araştırmacı yavaş yavaş çocuğa yaklaşır. İlk başta bazen bir gülümsemeyle başlayan iletişim daha sonra yakınlaşmayla devam eder. Çocuk ve araştırmacı bu aşamalardan geçerken çocuğun korku tepkileri, örneğin; ağlama, bağırma, tepinme ve yüzünü buruşturma gibi tepkileri değerlendirilir ve kayıt altına alınır. Bir sonraki aşamada anne odaya girer bu aşamada değerlendirme devam etmektedir. En önemli değerlendirme fazlarından biridir bu aşama. Daha sonra araştırmacı odadan çıkar, bir süre sonra anne de odadan çıkar ve çocuk tek başına bırakılır. Son olarak anne odaya geri döner. Bu anne ve bebeğin ikinci defa yeniden buluşması süresince bebeğin verdiği tepkiler ve sakinleşme süresi bize bebek ile annenin bağlanması hakkında ipuçları vermektedir. Yabancı durum testine dayanarak Ainsworth bağlanma şekillerini güvenli, kaygılı-kaçınan ve kaygılı-dirençli olarak üç ayrı gruba ayırmıştır. Sonradan bu sınıflandırmaya Main ve Solomon tarafından dezorganize-dezoryante bağlanma da eklenmiştir (Ainsworth ve ark., 1978; Park ve ark., 2004, Waters ve ark., 2002).

Güvenli bağlanmaya sahip çocuklar stres veya herhangi bir ihtiyaç anında birincil bakım verenlerinin erişilebilir olduğundan emindirler. Birincil bakım veren yanlarından ayrılıp tekrar buluştuklarında tepki göstermelerine rağmen hızlı bir şekilde regülasyonları sağlanır ve çocuk keşif aşamasına rahatlıkla geçer (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011). Güvenli bağlanma şeklinin gelişimi için birincil bakım

verenin tutarlı, kesintisiz ve duyarlı tepkiler veriyor olması ve ihtiyaç anında ulaşılabilir olduğunu fark ettirmesi gerekmektedir.

Kaygılı-ikircikli bağlanma şekline sahip çocuklar stres veya herhangi bir ihtiyaç anında birincil bakım verenlerinin erişilebilir olduğundan emin değildirler. Birincil bakım veren yanlarından ayrılıp tekrar buluştuklarında birleşmeye dair oldukça öfkeli davranışlar sergilerler, kavuşma anında oldukça ağlarlar ve sakinleşmekte oldukça zorluk çekerler (Kesebir ve ark., 2011). Çocuk keşif aşamasına geçmekte sıkıntı yaşar. Kaygılı-ikircikli bağlanma şekline sahip çocuklar bakım verenleri tarafından tutarlı olmayan tepkilerle ve ayrılığa dair tehditlerle büyütülmüş çocuklardır.

Kaçıngan bağlanma şekline sahip çocukların birincil bakım verenlerine karşı güven duyguları gelişmemiştir. Çocuklarının isteklerine karşı duyarsız olan veya reddeden ebeveynler tarafından büyütülmüş çocukların bağlanma şekilleridir. Birincil bakım verenin yanından ayrılmasına çocuklar herhangi bir tepki vermezler. Birincil bakım veren kişi geri döndüğünde çocuk bakım veren kişi ile yakınlık kurmaz (Kesebir ve ark., 2011).

Son olarak Main ve Solomon tarafından eklenen bağlanma şekli ise dağınık (dezorganize/dezoryante) bağlanma şeklidir. Bu bağlanma şeklinde ise zaman zaman birbiriyle uyuşmayan davranışlar gözlemlenebilir. Donup kalma veya hareketlerdeki yavaşlık belirtiler arasında sayılmaktadır. Genellikle bu bağlanma şekline sahip çocukların öykülerinde fiziksel taciz, istismar, psikolojik veya psikiyatrik tanı almış birincil bakım verenleri görebiliriz (Kesebir ve ark., 2011). Bebekler ihtiyaç duyduklarında bakım veren kişinin orada bulduklarından ve yardımcı olabileceklerinden emin değildirler. Bu da bebeklerde ayrılık anksiyetesine sebep olmaktadır. Kaçıngan bağlanmada ise, bakım veren kişinin reddedici tavrını bebek benimsemekte ve kendini korumak için bu davranışı kopyalamaktadır. Bu davranış da bebeğin bakım verenden kopmasına yardımcı olmaktadır (Kesebir ve ark., 2011).

1.3.1. Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma

Bowlby (1973; 1982) bebeklikte temelleri atılan bağlanma örüntülerinin insan yaşamının sonuna kadar devam ettiğini öne sürmüştür. Bağlanma kuramı Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) bebeklik dönemi, yani iki yaş öncesine odaklandığı araştırmalar temelinde şekillenmiştir. Literatürde okul öncesi dönemde bağlanmayı, romantik ilişkilerde bağlanma şeklini, geç ergenlik ve yetişkinlik döneminde anne-babayla bağlanmayı ölçmeye yönelik görüşme teknikleri ve ölçekler geliştirilmiştir (Sümer ve Şendağ,2009). Ancak orta çocukluk döneminde bağlanmayı inceleyen araştırmalar ve bu amaçla geliştirilen ölçme araçları literatürde çocukluk ve ergenliğe göre daha az sayıda kalmıştır (Sümer ve Şendağ, 2009).

Orta çocukluk döneminde çocuklar bilişsel becerilerinin artması ile ebeveynlerinin amaçlarını ve duygularını daha iyi analiz etmeye başlarlar. Böylelikle kendi bağlanma davranışlarını ebeveynlerine göre düzenleyebilirler. 'Amaca göre düzeltilen ortaklık' terimi olarak literatürde geçen bu durum çocukluk döneminin en ayırıcı unsurlarından bir tanesidir. Orta çocukluk döneminde bağlanma çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi sebebi ile daha karmaşık bir hal alır. (Booth-LaForce, Rubin, Rose-Krasnor ve Burgess, 2005). Amaca göre ortaklık stratejileri bilişsel gelişim ile bağlantılı olarak orta çocukluk döneminde daha da gelişir (Dwyer, 2005; Mayselless, 2005). Bağlanma davranışlarının sıklıkla gösterilmesi zamanla azalmaktadır (Dwyer, 2005; Mayselless, 2005).

Orta çocukluk döneminde akran ilişkilerinin önemi artmaktadır. Bu da yapılan az sayıda orta çocukluk dönemini içeren araştırmalarının akran ilişkilerine yoğunlaşmasında etkili olmuştur. (Booth- Laforce, Oh, Kim, Rubin, Rose-Krasnor ve Burgess, 2006; Coleman, 2003; Kerns ve ark., 1996). Her ne kadar literatürde orta çocukluk döneminde bağlanma konusu çocukların beceri gelişimine ve akran ilişkilerine odaklanmış olsa da bağlanma insan yaşamının sonuna kadar devam etmektedir ve çocukların ebeveynlerine bağlanma şekilleri ileriki yaşlarda çocukların gelişimi hakkında bize bilgi vermektedir (Sümer ve Şendağ, 2009). Bu bilgiler ışığında orta çocukluk döneminde çocukların ebeveynlerine olan bağlanmalarını değerlendirmek amacı ile bazı yöntemler geliştirilmiştir: Yabancı ortam yönetimi

testi, çocukların gelişen bilişsel kapasiteleri esas alınarak geliştirilen öz bildirime dayalı ölçekler ve gözlem ve öykülendirme yöntemleri (Sümer ve Şendağ, 2009). Dwyer'in (2005) derlemesine göre, orta çocukluk döneminde uygulanabilen üçü özbildirime, üçü projektif tekniklere, ikisi de gözleme dayalı olan sekiz bağlanma ölçeği bulunmaktadır (Sümer ve Şendağ, 2009).

Orta çocukluk döneminde bağlanmanın çocukların gelişen sosyal ortamlarındaki uyum ve davranışlarına da etkisi görülmektedir. Orta çocukluk dönemi okula başlama, okul içi daha aktif olma ve başarı açısından çocukların değerlendirildikleri bir dönemdir. Güvenli bağlanmaya sahip çocukların bu dönemde yaşadıkları sıkıntıları daha hızlı ve kolay bir şekilde atlattığı görülmektedir (Granot ve Mayselles, 2001). Güvenli bağlanan çocukların dikkat toplama kapasiteleri yüksektir ve başkaları ile ilişki kurmada rahattırlar. Bu çocuklar yaşları ilerledikçe kendi yaşamları hakkında daha bilinçlidirler ve karşılaştıkları sorunlar hakkında çözüm bulmada daha beceri sahibidirler (Sroufe, Egeland, Carlson ve Collins, 2005).

Bunun yanı sıra güvensiz bağlanma da boylamsal gelişimsel sonuçlar açısından risk teşkil etmektedir. Yapılan araştırmalarda nevrotik davranışlar sergileyen yetişkinlerin çocukluk ve bebeklik döneminde güvensiz bağlanmaya sahip oldukları bulunmuştur (Bowlby, May ve Solomon, 1989).

Özetle, yapılan çalışmalar ebeveyn-çocuk arasındaki bağlanmanın başta akran ilişkileri olmak üzere farklı uyum değişkenleri ile doğrudan ilişkili olduğunu ve orta çocukluk döneminde de ön plana çıktığını göstermektedir (Booth-LaForce, Rubin, Rose-Krasnor ve Burgess, 2005).

1.4. Bağlanma İle Çocuklarda Sosyal Anksiyete Arasındaki İlişki

Yaşamın ilk yıllarında annenin çocuğa verdiği tepkilere bağlı olarak, çocuğun zihninde kendisine ve başkalarına ilişkin zihinsel modeller oluşur. Erken çocukluk döneminde anne ve babaların yineleyen davranışları çocukların şemalarını şekillendirir. Bu şemaların etkileri yaşam boyu görülmektedir. Bowlby'nin geliştirmiş olduğu bağlanma kuramı bize çocukların ebeveynleri ile arasındaki bağlanma şekli,

kalitesinin çocuklarda Sosyal anksiyeteyi etkilediğini gösteriyor (Bowlby, May ve Solomon, 1989).

Bağlanma kuramına göre, çocuğun deneyimlediği ilk korku ve kaygı hisleri; birincil bakım vereni ile ilişkilendirilmektedir. Güvenli bağlanmaya sahip çocuk herhangi bir stres anında veya keşfetmesi gereken bir ortamda ebeveynin varlığına güvendiğinden bu duygularla daha rahat başa çıkmaktadır. Güvensiz bağlanmaya sahip olan çocuk ise ebeveynin varlığından, ulaşılabilirliğinden emin olmadığından güven duygusunu ona karşı geliştirmek zorlanır bu yüzden kendini güvensiz hisseder.

Çocuğun dış dünyaya veya bakım verenine karşı geliştirdiği güvensizlik duygusu ise çocukta kaygıyı tetikleyebilir. Bu esnada çocuk regülasyonu sağlayacak kişiyi yanında bulamadığından bu görevi kendi üstlenip başarısız olabilir. Bu da bize kaygının gelişiminde güvensizlik duygusunun risk teşkil ettiğini göstermektedir. Yapılan araştırmalar anksiyetenin gelişiminde güvensiz bağlanmanın bir risk faktörü olduğunu göstermektedir (Kerns ve Brumariu, 2008).

Roelofs, Meester, Huurne, Bamelis ve Muris'in (2006) araştırmasında 9-12 yaş grubunda güvensiz bağlanmaya sahip çocukların öz bildirim dayalı anksiyete ölçeğinde güvenli bağlanmaya sahip çocuklara oranla daha yüksek puanlar aldıkları gözlenmiştir. Bağlanma ilişkisinin niteliği konusunda okul öncesi çocuklarla yapılan çalışmaların sonuçları incelendiğinde; güvenli bağlanmanın çocuklarda olumlu duygulanımları arttırdığı, çocukların sosyal becerilerinin yaşlılarından yüksek olduğu ve yetişkinlerle buldukları etkileşimlerde iş birliğine yatkın oldukları gözlenmiştir. Bunun yanı sıra güvensiz bağlanma geliştiren çocukların ise güvenli bağlananların aksine etkileşimde buldukları ortamlarda daha huzursuz ve güvensiz hissettikleri, zaman zaman agresyon geliştirdikleri ve sosyal anlamda kendilerini geri çekme ihtiyaçları gözlenmiştir (Soysal, 2005). Çocuklarda erken dönemlerde reddedilme veya terkedilme karşısında aşırı duyarlılık, dikkat, aşırı boyun eğici davranışlar, mükemmeliyetçilik ve kendini ifade etmede sorunlar gözlenebilir (Türkçapar, 1999).

Güvensiz bağlanma biçimlerinden biri olan kaygılı-ikircikli bağlanma anksiyete bozuklukları ve depresif bozukluklarla ilişkilendirilirken, kaçınan bağlanma davranış bozukluğu ve diğer patolojilerle ilişkilendirilmiştir. Dağınık bağlanmanın (dezorganize/dezoryante) ise dissosiyatif bozukluklarla ilişkisinden söz edilmiştir (Kesebir ve ark., 2011).

Yapılan boylamsal araştırmalar gösteriyor ki güvensiz bağlanmaya sahip bebekler okulöncesi dönemde duygusal regülasyon gerektiren durumlarla başa çıkmada zorlanmaktadır. Bu zorlanmaların orta çocukluk döneminde anksiyete semptomlarına evrildiği gözlenmektedir (Egeland ve Bosquet, 2006).

1.5. Bağlanma İle Görsel Kaçınma Davranışı Arasındaki İlişki

Bağlanma şekilleri bebeğin dış dünyayı algılayış şeklini etkilemektedir. Örneğin; güvensiz bağlanma şekline sahip bir bebek dış dünyayı tehlikeli bir yer olarak algılar ve bakım veren kişinin her zaman orada olamayacağı düşüncesine kapılır. Dış dünyanın tehlikeli bir yer olarak algılanması çocukta korku ve kaygı hislerini tetikleyebilir (Kesebir ve ark., 2011).

Korku, dikkatin odağını ve reddedilen şeyleri etkilemektedir (Öhman ve Mineka, 2001). Kaygılı insanlar dünyayı tehlikeli bir yer olarak algıladıklarından korku duygusuyla karşı karşıya kalırlar bu sebeple kaçma veya kaçınma davranışlarını daha sık sergilerler (Vasey, El-Hag ve Daleiden, 1996). Bağlanma şekilleri sosyal kaygımızı ilişkili olarak sosyal becerilerimizi etkilerken kaçınma davranışını tetikleyebilir.

Sosyal kaygısı yüksek yetişkinlerle yapılan çalışmalar, sosyal kaygının diğer insanların yüz ifadelerinden yola çıkarak duygularını anlamaya dair problemlerle beraber görüldüğünü gösteriyor (Clark ve Wells, 1995; Leary, 1986). Erken dönem çocuklukta görülen kaygı ve kaçınma davranışlarının ise çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmadığı, duyarsız veya tutarsız ebeveyn ile kurulan ilişkileri ile alakalı olduğu görülmektedir (Karataş, 2017).

Birincil bakım veren kişinin davranışları tutarsız, stresli veya çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmadığına çocukta bağlanma kaygısı oluşmaktadır. Bu çocuklar kaygı ile baş etmek için yüksek aktivasyon stratejileri geliştirirler. Bağlanmada kaçınma davranışı ebeveyn çocuğun ihtiyaçlarına karşılık vermediğinde, kızgın olduğunda veya çocuğu reddettiğinde gerçekleşir (Sümer, Ünal, Kaya ve Polat, 2009).

Son yıllarda bağlanma şeklinin incelenmesi adına yapılan araştırmalarda sıkça kullanılan bağlanma boyutları kaygı ve kaçınma boyutudur. Yapılan bazı araştırmalarda kaygı boyutunun yetişkinlik döneminde depresyon vb. sorunlarla, kaçınma boyutunun ise somatizasyon vb. sorunlarla ilişkili olabileceği bulunmuştur (Dozier ve ark., 1999; Mikulincer ve Shaver, 2007).

1.6. Araştırmanın Amacı Ve Soruları

Literatür incelendiğinde orta çocukluk dönemi ile ilgili çalışmaların oldukça az olduğu, görsel kaçınma davranışının Türkiye’de yapılan araştırmalarda bugüne kadar incelenmediği, bağlanma kavramının erken gelişim dönemlerine kıyasla orta çocukluk döneminde yeterince ele alınmamış olduğu saptanmıştır. Literatürde kaçınma davranışı çoğunlukla sosyal ortamlardan, ilişkilerden veya korku duyulan nesne veya düşüncelerden kaçınma şeklinde ele alınmıştır. Görsel kaçınma davranışı çoğunlukla herhangi bir fobiye sahip yetişkinler üzerinden çalışılmıştır. Mevcut literatürde görsel kaçınma davranışı orta çocukluk döneminde sosyal uyaranlardan kaçınma şeklinde ele alınmıştır. Bu araştırmada, orta çocukluk döneminde kaygılı bağlanma şeklinin görsel kaçınma davranışına etkisinin, sosyal anksiyete seviyeleri göz önüne alınarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın hem gelişimsel açıdan görsel kaçınmayı ele alması hem de görsel kaçınma davranışının bağlanma ve sosyal anksiyete bağlamında incelenmesi açısından mevcut literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Aktarılan bilgiler doğrultusunda bu çalışmanın temel amacı görsel kaçınma davranışının bağlanma ve sosyal anksiyete ile ilişkisinin incelenmesidir. Buna göre belirlenen araştırma soruları şunlardır;

1) Görsel kaçınma davranışının bağlanma ile ilişkisi nasıldır? Spesifik olarak, bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutları görsel kaçınmayı yordamakta mıdır?

2) Eğer bağlanma görsel kaçınmayı yorduyorsa, bu ilişkide sosyal anksiyetenin aracı rolü var mıdır? Bir başka deyişle, bağlanmanın kaygı veya kaçınma boyutunun görsel kaçınmaya etkisi sosyal anksiyete üzerinden mi gerçekleşmektedir?

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Araştırma için gerekli gönüllü katılımcılara uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Bu yöntemin seçilmesinin nedeni gerekli popülasyona ulaşılırken kolaylık sağlayabileceği düşünülerek tercih edilmiştir. Öncelikle Kartal Belediyesi Kadın Danışma Merkezi ardından Artı Sonsuz Kolejinden 9-12 yaş grubundaki çocuklar ile çalışılmıştır. Araştırmanın verileri yüz yüze ölçeklerin doldurulması ve kurulan bilgisayar programı aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmıştır. Araştırmada 126 katılımcıdan veri toplanmış, ölçeklerin bir kısmını hiç doldurmayan 1 katılımcı dışarıda bırakılmış, 125 katılımcı üzerinden yürütülen analizde kayıp değer ve uç değer analizlerinin yapılmasının ardından katılımcı sayısı 111 olarak belirlenmiştir. Katılımcılar 9 ile 12 yaşları arasında ($X_{ort} = 9.97$, $ss = 0.95$) 57 kız (%51.4) ve 54 erkekten (%48.6) oluşmaktadır. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin sıklık ve yüzdelik değerler, Tablo 2.1.'de sunulmuştur.

Tablo 2.1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdelik Değerleri

<i>Değişken</i>	<i>Sıklık(f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Kardeş Sayısı		
Yok	13	11.7
1	41	36.9
2	42	37.8
3	9	8.1
4	4	3.6
5	2	1.8
Kaçıncı Sınıf		
4. Sınıf	44	39.6
5. Sınıf	41	36.9
6. Sınıf	14	12.6
7.Sınıf	12	10.8

Tablo 2.1. (devamı)

<i>Değişken</i>	<i>Sıklık(f)</i>	<i>Yüzde (%)</i>
-----------------	------------------	------------------

Konuşma Yaşı			
1	60		54.1
1.5	20		18
2	24		21.6
2.5	7		6.3
	Ort.	Ss.	Min-Maks
Yürüme Yaşı	1.58	0.32	1-2
Anne Baba medeni hal			
Evli	89		80.2
Bekar	1		0.9
Boşanmış	20		18
Ayrı Yaşıyor	1		0.9
Sosyo ekonomik durum			
Alt	21		18.9
Orta alt	24		21.6
Orta	20		18
Orta Üst	46		41.4
Baba hayatta mı			
Evet	111		100
Anne psikolojik rahatsızlık			
Yok	111		100
Baba psikolojik rahatsızlık			
Var	5		4.5
Yok	106		95.5
Anne fiziksel rahatsızlık			
Var	8		7.2
Yok	103		92.8
Baba fiziksel rahatsızlık			
Yok	111		100
Çocuk Psikolojik Tedavi			
Tedavi görmüyor	111		100
Anne Baba Psikolojik Tedavi			
Tedavi görmüyor	107		96.4
Yalnızca Terapi	4		3.6
	Ort.	ss.	Min-Maks
Yaş	9.97	.95	9-12

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini almak için ebeveynleri tarafından doldurulmak üzere hazırlanmış çoktan seçmeli ve açık uçlu soruları içermektedir.

2.2.2. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği

Kerns Güvenli Bağlanma ölçeği çocukların ebeveynleriyle aralarında geliştirdikleri bağlanmanın güven düzeyini ölçen bir ölçektir. 15 maddeden oluşan bu ölçek maddelerdeki “anne”, “baba” ifadeleri değiştirilerek iki ayrı form olarak kullanılabilir. Bu çalışmada yalnızca anne formu kullanılmıştır. 15 maddenin her biri 4 aralıklı ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Katılımcıdan öncelikle karşıt yönlü olan iki seçenektan birini seçmeleri istenmektedir (Bazı çocuklar... ama Bazı çocuklar...). Katılımcının ölçekte tanımlanan iki çocuktan hangisine daha yakın olduğunu seçtikten sonra, bu seçenektetarif edilen çocuğa “biraz” mı, yoksa “çok” mu benzediğini seçmesi istenmektedir.

15 maddeden 7’si ters kodlanan maddelerdir (1, 3, 4, 9, 10, 13, 15). Bu bilgi dikkate alınarak 15-60 arasında değişen toplam puan hesaplanır ya da madde sayısına bölünerek ortalama puan üzerinden (1-4 arasında değişen puanlarla) değerlendirilebilir. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeğinde alınan yüksek puanlar ebeveynlere karşı güvenli bağlanmaya işaret etmektedir. Kerns ve arkadaşları (1996) tarafından orta çocukluk dönemindeki (9-12 yaş aralığı) çocuklara uygun olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin içerisinde çocukların bağlanma figürlerine karşı güven duyguları, bağlanma figürünü ulaşılabilir görüp görmediklerine dair algıları, bağlanma figürü ile iletişim kurma şekilleri ve isteklerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Örnek maddeler: “Bazı çocukların annelerinin yardım edeceklerine inanmaları kolaydır ama bazı çocuklar için ise annelerine inanmak zordur.”, “Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanlarına giderler ama bazı çocuklar da üzgün olduklarında annelerinin yanlarına gitmezler.”, “Bazı çocuklar annelerinin onları dinlemediklerini düşünürler ama bazı çocuklar da annelerinin onları gerçekten dinlediklerini düşünürler.”.

Kerns Güvenli Bağlanma ölçeği Harter’ın (1982) Benlik Alanlarında Yeterlik Algısı Ölçeği’nin formatı (“Bazı çocuklar.... Ama...Bazı çocuklar”) örnek alınarak geliştirilmiştir. KGBÖ’nün yüksek düzeyde iç tutarlılık güvenilirliğine (Cronbach α =.84) ve test-tekrar test güvenilirliğine (r = .74) sahiptir. Cronbach alfa değerleri anne formu için (Cronbach α =.84) ve baba formu için (Cronbach α =.88) olarak bulunmuştur (Şendağ ve Sümer, 2009).

2.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 2-Orta Çocukluk Ölçeği

İlk olarak Fraley ve arkadaşları (2000) tarafından yetişkin bağlanma boyutlarını ölçmek adına geliştirilen ve daha sonra Türkçeye çevrilen Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II- (YİYE-II-Orta Çocukluk Ölçeği) Brenning ve arkadaşları (2011) tarafından orta çocukluk ve ergenliğin erken dönemleri için uyarlanarak yeni bir ölçek haline getirilmiştir. 8-13 yaş arası orta çocukluk ve ergenliğin erken dönemine uygun olarak geliştirilen bu ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. Yeni maddeler oluşturulurken orijinal maddeleri orta çocukluk dönemine uygun içerikler ile değiştirilerek hazırlanmıştır. Anne ve baba olmak üzere iki ayrı formdan oluşan ölçekten bu çalışmada çocukların yalnızca annelerine olan kaygılı ve kaçınan bağlanma düzeylerini ölçmeye yönelik maddelere yer verilmiştir. Kaygı boyutunu (örn., “Annemin, benim onu sevdiğim kadar beni sevmediğinden endişe duyuyorum”) ve kaçınma (örn., “Sorunlarım ve endişelerim hakkında annemle konuşurum”) boyutunu inceleyen 18 madde bulunmaktadır. Yüksek puanlar kaygılı ve kaçınan bağlanmayı göstermektedir. Ölçeğin yetişkinler için oluşturulan formu esas alınarak 1 ila 7 puan arasında derecelendirme ile puanlama yapılmaktadır (1 = hiç katılmıyorum, 7 = tamamen katılıyorum). İç tutarlılık Cronbach’s alfa katsayısı kaygı boyutu için .78, kaçınma boyutu için .90 olarak hesaplanmıştır (Sümer, Akça, ve Kırimer, 2014).

2.2.4. Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği

La Greca ve arkadaşları tarafından 1988 yılında öz bildirim dayalı geliştirilen bir ölçektir (La Greca, Dandes, ve Wick, 1988). Ölçek ilk olarak 10 soruluk hazırlanmıştır; ardından 1993’te revize edilip 18 soruluk yeni bir ölçek haline getirilmiştir. Geliştirilen ikinci ölçekte beşli Likert tipi tercih edilirken alınabilecek puanlar 18-90 arasında değişmektedir. Puan arttıkçadaha yüksek sosyal anksiyete seviyesini göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı 0.81 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyonu ise yüksek bulunmuştur ($r=0.81$) (Demir vd., 2000).

2.2.5. Görsel Kaçınma Testi

Literatürde daha önce Kathrin Heuer, Mike Rinck ve Eni S. Becker (2007) tarafından 'Approach-Avoidance Task' (AAT) olarak geliştirilen görsel kaçınma testi baz alınarak bir bilgisayar programı oluşturulmuştur. AAT paradigmasında yapılan deneysel çalışmalar örnek alınarak bilgisayar programında 27 adet fotoğraf oluşturulmuştur (Tolin, Lohr, Lee, ve Sawchuk, 1999). Üç gruba ayrılan fotoğraflar pozitif, negatif ve nötr olarak belirlenmiştir. Pozitif fotoğraflar gülen kadın ve erkek fotoğraflarından seçilirken negatif fotoğraflar kızgın kadın ve erkek fotoğraflarından seçilmiştir. Nötr grup ise çeşitli doğa fotoğraflarından seçilmiştir. Toplamda 10 adet kızgın yüz fotoğrafı, 11 adet mutlu yüz fotoğrafı ve 6 adet nötr doğa fotoğrafı bulunmaktadır. Her katılımcıya aynı sırada çıkan fotoğraflar için verilen yönerge pozitif ve nötr fotoğraflara analoğu iterek, negatif fotoğraflara ise analoğu çekerek yanıt vermesi istenmiştir. Her fotoğraf için maksimum süre 5 saniye olarak belirlenmiştir. Katılımcının her fotoğrafa verdiği yanıt süresi kayıt altına alınmaktadır.

2.3. İşlem

Öncelikle İstanbul Şehir Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. Ardından Kartal Belediyesi Kadın Danışma Merkezi ve Artı Sonsuz Kolejinden 9-12 yaş grubundaki öğrenciler seçilmiş ve Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği-Anne formu kullanıldığından annesi hayatta olmayan öğrenciler ve formu okuma-anlamada zorluk çekme ihtimali olduğundan özel öğrenme güçlüğü olan öğrenciler dahil edilmemiştir. Ebeveynler ve öğrenciler araştırma hakkında bilgilendirildikten sonra hem katılımcı öğrenciler hem de velilerinden gönüllü olduklarına dair onam formları alınmıştır. Veri toplama işlemi aynı şekilde Kartal Belediyesi Kadın Danışma Merkezinde ve Artı Sonsuz Kolejinde gerçekleştirilmiştir. Ölçekler katılımcılara tek tek uygulandıktan sonra katılımcılar bilgisayar sisteminin karşısına oturtulup görsel kaçınma testine tabi tutulmuştur. Bilgisayar testinde her katılımcı için aynı sıra ile ekranda yüz ifadeleri ve doğa fotoğrafları belirmiştir. İstenilen yönerge kızgın yüz ifadelerine önlerinde bulunan kolu çekerek, mutlu yüz ifadeleri ve nötr doğa resimlerine ise kolu iterek yanıtlamaları istenmiştir. Katılımcılar ekranda beliren yüz ifadelerine kolu çekerek veya iterek cevap verirken bilgisayar programı her fotoğrafa verilen yanıtın süresini kaydetmektedir. Katılımcı ekranda beliren fotoğrafa cevap

veremediği takdirde maksimum sürenin kullanıldığı sistemde belirtilmektedir. Ölçeklerin doldurulması ve bilgisayar testi 40-45 dakika arasında sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla tepki süresi ve uyumsuz yanıtlar ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkiler t-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Ardından bağlanma stilleri, sosyal anksiyete, tepki süresi ve uyumsuz yanıtlar değişkenlerinin birbirleriyle olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Son olarak bağlanma stilleri ile uyumsuz yanıtlar değişkenleri arasındaki ilişkiler Regresyon Analiziyle değerlendirilmiştir. Analizler yapılırken negatif uyumsuz yanıtlar kontrol değerşkeni olarak seçilmiştir. Kontrol değerşkeni olarak seçilmesinin sebebi ise negatif uyumsuz yanıtlarda sade bir şekilde görsel kaçınmayı bulmak, ve negatif uyumsuz yanıtta etki edebilecek yürütücü işlev etkisini kontrol etmek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde hipotezleri test etmek amacıyla yapılan istatistiksel analizlerin sonuçları yer almaktadır. Analizler öncesinde veri girişleri kontrol edilmiş, elde edilen verileri istatistiksel analizlere uygun hale getirmek amacıyla cevaplanmamış 9 madde için kayıp değerlere ilgili maddenin ortalama puanı atanmış ve uç değer analizi yapılmıştır. Bu işlemler sonucunda Kartal Kadın Danışma Merkezinden 51, Artı Sonsuz Kolejinden ise 60 çocuk olmak üzere toplamda 111 katılımcıya ait veriler üzerinden araştırma analizi yürütülmüştür.

Katılımcılardan elde edilen verilerin istatistiksel analizi sonucunda elde edilen bulgular üç ana başlık altında sunulmaktadır. İlk bölümde araştırmada yer alan değişkenlerle sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkileri ve araştırma değişkenlerinin birbirleri ile ilişkilerini incelemek amacıyla yapılan t-test ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) bulgularına yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Korelasyon Analizi sonuçları aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise hipotezleri test etmek amacı ile bağlanma stilleri ile uyumsuz yanıtlar değişkenleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Regresyon Analizi bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Değişkenleri ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki ve Araştırma Değişkenlerinin Birbiri ile İlişkilerine Dair Bulgular

Bu bölümde, tepki süresi, uyumsuz yanıtlar, bağlanma stilleri, sosyal anksiyete ile araştırmadaki katılımcıların sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkileri belirlemek ve araştırma değişkenleri olan tepki süresi, uyumsuz yanıtlar, bağlanma stilleri ve sosyal anksiyete arasındaki ilişkileri belirlemek adına yürütülen analizlere yer verilmiştir.

3.1.1. Tepki Süresi ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Yaş: Katılımcıların yaşı ile pozitif tepki süresi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.19$ $p < .05$). Buna göre yaş arttıkça katılımcıların negatif görsellere verdiği tepki süresi azalmaktadır. Yaş ile negatif tepki süresi ve nötr tepki süresi arasındaki ilişki incelendiğinde, aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Cinsiyet: Katılımcıların tepki süresi ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre tepki süresi ortalamalarının kız ve erkek katılımcılarda anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Kardeş Sayısı: Kardeş sayısı ile tepki süresi arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Anne baba medeni durum: Katılımcıların anne ile babalarının medeni durumları ile katılımcıların tepki süresi arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Sosyoekonomik düzey: Katılımcıların negatif tepki sürelerinin sosyoekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [$F(3,107) = 3.06$, $p < .05$]. Buna göre alt ekonomik düzeyde olduğunu belirten katılımcıların negatif tepki sürelerinin ($X_{ort} = 15.61$, $ss = 4.52$) orta sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların süre ortalamasından ($X_{ort} = 12.16$, $ss = 2.91$) anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. İlgili analizin sonuçları Tablo 3.1.'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Negatif Tepki Süresinin

Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Sosyoekonomik durum	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Alt	21	15.61	4.52	3.07	.03*	Alt>Orta
Orta	20	12.16	2.91			

*p < .05

Katılımcıların nötr tepki sürelerinin sosyoekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre alt ekonomik düzeyde olan katılımcıların nötr tepki sürelerinin ortalamalarının ($X_{ort} = 8.66$, $ss=2.31$) orta-alt sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların nötr tepki sürelerinin ortalamalarından ($X_{ort} = 7.18$, $ss=2.10$) anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür [$F(3,107) = 2,92$, $p < .05$] (Tablo 3.2.). Araştırmada sosyoekonomik düzeyin ölçülmesi kişisel bilgi formunda öz bildirim dayalı olarak hazırlanmıştır. Literatürde görsel kaçınma gibi kişisel bilgi formundaki bilgilerinde öz bildirim dayalı olması güvenilirliği etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır. Algılanan sosyoekonomik düzey problemini ortadan kaldırmak adına kişisel bilgi formunda sabit gelir aralıkları ile sosyoekonomik durumu ölçmek bulguların güvenilirliğini arttıracığı düşünülmektedir.

Tablo 3.2. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Nötr Tepki Süresinin Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Sosyoekonomik durum	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Alt	21	8.66	2.31	2.92	.03*	Alt>Orta
Orta	20	7.18	2.10			

*p < .05

Katılımcıların pozitif tepki süresi ile sosyoekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre katılımcıların pozitif tepki süreleri ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

3.1.2. Uyumsuz Yanıtlar ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Yaş: Yaş ile uyumsuz yanıtlar arasındaki ilişki incelendiğinde, aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Cinsiyet: Katılımcıların uyumsuz yanıtları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre uyumsuz yanıtların cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Kardeş Sayısı: Kardeş sayısı ile uyumsuz yanıtlar arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Anne baba medeni durum: Anne babanın medeni durumu ile uyumsuz yanıtlar arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Anne sütü: Katılımcıların uyumsuz yanıtları ile süt emme değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre uyumsuz yanıtların anne sütü alan ve almayan katılımcılarda anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Sosyoekonomik düzey: Katılımcıların uyumsuz yanıtlarının sosyoekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların uyumsuz yanıtları ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

3.1.3. Bağlanma Stilleri İle Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Yaş: Yaş ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde, aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Cinsiyet: Katılımcıların bağlanma stilleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre bağlanma stillerinin kız ve erkek katılımcılarda anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Kardeş Sayısı: Katılımcıların KERNS Güvenli Bağlanma Ölçeği puanları ile kardeş sayıları arasında pozitif yönde ($r=.20$ $p < .05$), konuşma yaşı ile negatif yönde ($r= -.29$ $p < .01$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Konuşma Yaşı: Konuşma yaşı ile negatif yönde ($r= -.29$ $p < .01$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anne baba medeni durum: Katılımcıların bağlanma stilleri ile anne babanın medeni durumu arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p>.05$).

Anne sütü: Katılımcıların bağlanma stilleri ile süt emme değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre bağlanma stillerinin anne sütü alan ve almayan katılımcılarda anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Sosyoekonomik durum: Katılımcıların sosyoekonomik düzeylerine göre bağlanma stillerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür [$F(3,107)= 3.36$, $p < .05$].

Buna göre YİYE II ölçeğinin Kaygı boyutunda, alt sosyoekonomik düzeydeki katılımcıların ($X_{ort}= 48.67, ss=18$), orta sosyoekonomik düzeydeki katılımcılara ($X_{ort}=35.59 ss=10.64$) göre anlamlı şekilde daha yüksek puan ortalamasının olduğu görülmüştür. YİYE II ölçeğinin Kaçınma boyutunda ise anlamlı bir fark bulunmamıştır. ($p > .05$). İlgili analizin sonuçları Tablo 3.3.'de sunulmuştur.

Tablo 3.3. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Bağlanma Stillerinin (YİYE-II Kaygı Alt Boyutu) Farklılaşmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Sosyoekonomik Düzey	N	Ort.	Ss.	F	p	Tukey Testi
Alt	21	48.67	18	3.36	.02*	Alt > Orta
Orta	20	35.59	10.64			

* $p < .05$

3.1.4. Sosyal Anksiyete ile Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Yaş: Yaş ile sosyal anksiyete arasındaki ilişki incelendiğinde, aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Cinsiyet: Katılımcıların sosyal anksiyete ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi analizi yapılmıştır. Bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre sosyal anksiyete puan ortalamalarının kız ve erkek katılımcılarda anlamlı derecede farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Kardeş sayısı: Kardeş sayısı ile sosyal anksiyete arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Anne baba medeni durum: Anne babanın medeni durumu ile sosyal anksiyete arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Anne sütü: Katılımcıların sosyal anksiyete puanları ile süt emme değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan

bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre sosyal anksiyete puanlarının anne sütü alan ve almayan katılımcılarda anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Sosyoekonomik durum: Katılımcıların sosyal anksiyete düzeylerinin sosyoekonomik düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların sosyal anksiyete düzeyleri ile sosyoekonomik düzey arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Anne Fiziksel Rahatsızlığı: Katılımcıların annelerinin fiziksel rahatsızlığı ile sosyal anksiyete toplam puanları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bağımsız örnekler t testi yapılmıştır. Uygulanan analiz sonucunda annesinin fiziksel rahatsızlığı olan katılımcıların sosyal anksiyete puan ortalamalarının ($X_{ort}=56.25$, $ss=14.60$), annesinin fiziksel rahatsızlığı olmayan katılımcıların sosyal anksiyete puan ortalamalarından ($X_{ort} =39.78$, $ss=10.73$) anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur [$t(108)=4.07$, $p < .05$] (Tablo 3.4.).

Tablo 3.4. Katılımcıların Annelerinin Fiziksel Rahatsızlığına Göre Sosyal Anksiyete Toplam Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Annelerin Fiziksel Rahatsızlığı	N	Ort.	Ss.	sd	t	p
Var	8	56.25	14.60	108	4.07	.00*
Yok	103	39.78	10.73			

* $p < .01$ ÇSAÖ: Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği

3.2. Bağlanma Stilleri, Sosyal Anksiyete, Tepki Süresi ve Uyumsuz Yanıtlar

Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Bağlanma stilleri, sosyal anksiyete, tepki süresi ve uyumsuz yanıtlar arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak incelenmiştir.

Korelasyon analizi sonuçlarına göre YİYE-II kaygı alt boyutunun; YİYE-II kaçınma alt boyutu ile pozitif ($r = .48$, $p < .01$), KERNS güvenli bağlanma ölçeği toplam puanı ile negatif ($r = -.42$, $p < .01$), Sosyal Anksiyete puanı ($r = .42$, $p < .01$), negatif tepki süresi ($r = .32$, $p < .01$), pozitif tepki süresi ($r = .33$, $p < .01$), nötr tepki süresi ($r = .33$

, $p < .01$), negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .50$, $p < .01$) ve nötr resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .20$, $p < .05$) ile pozitif yönde ilişkili olduğu, negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ile arasında anlamlı ilişki olmadığı ($p > .05$) bulunmuştur.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II) kaçınma alt boyutunun; KERNS güvenli bağlanma ölçeği toplam puanı ile negatif yönde ($r = -.53$, $p < .01$), ÇSAÖ toplam puanı ($r = .37$, $p < .01$), negatif tepki süresi ($r = .20$, $p < .05$), pozitif tepki süresi ($r = .22$, $p < .05$), nötr tepki süresi ($r = .21$, $p < .05$) ile pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda sosyal anksiyete ile negatif tepki süresi ($r = .19$, $p < .05$), nötr tepki süresi ($r = .29$, $p < .01$) ve negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .27$, $p < .01$) arasındaki ilişkiler istatistiksel düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

Negatif tepki süresinin; pozitif tepki süresi ($r = .71$, $p < .01$), nötr tepki süresi ($r = .60$, $p < .01$), pozitif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .21$, $p < .05$) ve negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .36$, $p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur. Pozitif tepki süresinin ise; nötr tepki süresi ($r = .60$, $p < .01$), pozitif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .33$, $p < .01$) ve negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .27$, $p < .01$) ve nötr resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .25$, $p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Nötr tepki süresi değişkeni ile negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .27$, $p < .01$); pozitif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ile negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .38$, $p < .01$) ve nötr resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .31$, $p < .01$); negatif resim uyumsuz yanıt yüzdesi ile nötr resim uyumsuz yanıt yüzdesi ($r = .19$, $p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Korelasyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 3.5.'de sunulmuştur.

Tablo 3.5. Bağlanma Stilleri, Sosyal Anksiyete Toplam Puanı, Tepki Süresi ve Uyumsuz Yanıt Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. YİYE-II Kaygı	1									
2. YİYE-II Kaçınma	.48**	1								

3. KERNS									
4. ÇSAÖ									
5. Negatif TS									
6. Pozitif TS									
7. Nötr TS									
8. Pozitif Resim Uyumsuz YY									
9. Negatif Resim Uyumsuz YY									
10. Nötr Resim Uyumsuz YY									

*p < .05, **p < .01 YİYE-II: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II ,KERNS: Kerns Güvenli Bağlama Ölçeği ÇSAÖ: Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği, YY:Yanıt Yüzdesi, TS:Tepki Süresi

3.3. Bağlanma Kaygı ve Kaçınma Boyutu, Sosyal Anksiyete ve Uyumsuz Yanıtlar Arasındaki İlişkilere Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları

Birinci hipotezi, yani bağlanmanın görsel kaçınmayı yordayıp yordamadığını analiz etmek amacıyla basit regresyon analizi uygulanmıştır. Bağlanmayı ölçmek için kullanılan KERNS, YİYE-2 Kaygı ve YİYE-2 Kaçınma skorları ayrı ayrı modellerde yordayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Yordanan değişken olarak ise görsel kaçınmayı AAT prosedüründeki negatif uyumsuz yanıtların yüzdesi temsil etmektedir. Negatif uyumsuz yanıtlar katılımcının sosyal uyarandan görsel kaçınmasından kaynaklanabileceği gibi, katılımcının yürütücü işlev performansından da kaynaklanabilir. Bu ihtimali elimine etmek amacıyla nötr uyumsuz yanıtlar yüzdesi analize yordayıcı değişken olarak dahil edilerek yürütücü işlevin sonuca etkisi kontrol edilmiştir. Yani mevcut regresyon analizi bağlanmanın görsel kaçınmaya (negatif uyumsuz yanıt yüzdesi) etkisini nötr uyumsuz yanıt kontrol edilerek test etmektedir. Korelasyon analizinde negatif uyumsuz yanıtlar ile arasında anlamlı ilişki bulunan değişkenler (YİYE-2 kaygı ve kaçınma boyutları, sosyal anksiyete, nötr uyumsuz yanıtlar) regresyon analizinde etkileri kontrol edilmek üzere yordayıcı değişkenler olarak, negatif uyumsuz yanıtlar ise yordanan değişken olarak ele alınmıştır.

Nötr uyumsuz yanıtlar değişkeni kontrol amacıyla analize eklenerek yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, YİYE-II kaygı alt boyutunun negatif uyumsuz

yanıtların pozitif yönde anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($B= .47, t = 5.76 p < .001$), nötr uyumsuz yanıtların ise negatif uyumsuz yanıtları yordamadığı ($B= .11, t = 1.16 p > .05$) görülmüştür. Buna göre modelin anlamlı olduğu ve negatif uyumsuz yanıtlardaki değişimin %26'sını açıklamakta olduğu saptanmıştır [$F(2-108) =19.31, p < .001, R^2= 0.26$]. Bulgular Tablo 3.6.'da sunulmuştur.

Tablo 3.6. Bağlanma Stillerinin (YİYE-II Kaygı Alt Boyutu) ve Nötr Uyumsuz Yanıtların Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına ilişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B	t	p
YİYE-II Kaygı	.47	.49	5.76	.00**
Nötr Uyumsuz Yanıt	.11	.10	1.16	.25
R = .51	R ² =.26			
F ₍₂₋₁₀₈₎ =19.31	p=.00			

**p < .001, YİYE-II : Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II

Nötr uyumsuz yanıtlar değişkeninin kontrol amacıyla analize eklendiği regresyon modeli sonucunda YİYE-II kaçınma alt boyutunun ($B=.10, t=1.12, p > .05$) ve nötr uyumsuz yanıt değişkeninin ($B=.20, t=1.89, p > .05$) negatif uyumsuz yanıtları yordamadığı görülmüştür [$F(2-108) =2.73, p > .05$] (Tablo 3.7.).

Tablo 3.7. Bağlanma Stillerinin (YİYE-II Kaygı Alt Boyutu) ve Nötr Uyumsuz Yanıtların Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına ilişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B	t	p
YİYE-II Kaçınma	.10	.11	1.12	.27
Nötr Uyumsuz Yanıt	.20	.18	1.89	.06
R = .22	R ² =.05			
F ₍₂₋₁₀₈₎ =2.73	p=.07			

İkinci hipotezi, yani sosyal anksiyetenin bağlanmanın görsel kaçınmaya etkisinde aracı rolü olup olmadığını test etmek için ise, öncelikle ÇSAÖ toplam puanı ile negatif uyumsuz yanıtlar arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır, nötr uyumsuz yanıtlar değişkeni kontrol amacıyla analize eklenmiştir. Sonra, bağlanmanın sosyal anksiyeteye etkisini ayrı bir regresyon modelinde ölçülmüştür. Son olarak da hem bağlanma, hem de sosyal anksiyetenin bir arada

olduğu bir çoklu doğrusal regresyon modelinde görsel kaçınmayı birlikte yordayıp yordamadıkları analiz edilmiştir.

ÇSAÖ toplam puanının negatif uyumsuz yanıtları pozitif yönde anlamlı şekilde yordadığı (B= .31, $t = 2.83$ $p < .05$) ve modelin negatif uyumsuz yanıtlardaki değişimin %10 'unu açıkladığı, nötr uyumsuz yanıtların negatif uyumsuz yanıtları yordamadığı (B= .21, $t = 1.99$ $p < .05$) bulunmuştur [$F(2-108) = 6.23$, $p < .05$, $R^2 = 0.10$] (Tablo 3.8.).

Tablo 3.8. Sosyal Anksiyete Toplam Puanın ve Nötr Uyumsuz Yanıtların Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B	t	P
ÇSAÖ Toplam Puan	.31	.26	2.83	.00*
Nötr Uyumsuz Yanıt	.21	.18	1.99	.05
R = .32	R ² = .10			
F ₍₂₋₁₀₈₎ = 6.23	p = .03			

*p < .05 ÇSAÖ: Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği

Negatif uyumsuz yanıtlar ile ilişkili olan nötr uyumsuz yanıt değişkeni kontrol amacıyla analize eklendiğinde uygulanan analiz sonucunda sonucunda YİYE-II kaygı alt boyutunun (B= .44 , $t = 4.90$, $p < .001$) görsel kaçınmayı pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı negatif uyumsuz yanıtlardaki değişimin %27 'sini açıkladığı, sosyal anksiyete toplam puanının (B= .09 , $t = .77$, $p > .05$) ve nötr uyumsuz yanıt değişkeninin (B=.11, $t = 1.19$, $p > .05$) negatif uyumsuz yanıtları yordamadığı görülmüştür. Buna göre YİYE-II kaygı alt boyutunun negatif uyumsuz yanıtları anlamlı şekilde yordadığı ve toplam varyansın %27'sini açıkladığı görülmektedir ($R^2 = .27$, $F(3-107) = 13.02$, $p < .001$). (Tablo 3.9.)

Tablo 3.9. Sosyal Anksiyete Toplam Puan, Bağlanma Stilleri (YİYE-II Kaygı Alt boyutu) ve Nötr Uyumsuz Yanıtların, Negatif Uyumsuz Yanıt Değişkenini Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	B	t	p
ÇSAÖ Toplam Puan	.09	.70	.77	.44
YİYE-II Kaygı	.44	.46	4.90	.00**

Nötr Uyumsuz Yanıt	.11	.10	1.19	.24
R = .52	R ² = .27			
F ₍₃₋₁₀₇₎ =13.02	p=.00			

**p < .001 ÇSAÖ: Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği, YİYE-II :Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmada orta çocukluk döneminde ebeveyn ile bağlanma ve sosyal anksiyetenin sosyal uyarana bağlı görsel kaçınma ile ilişkisi ele alınmıştır. Orta çocukluk dönemindeki 111 çocuğun bilgisayar ortamında negatif sosyal uyarana ve nötr uyarana içeren fotoğraflara verdikleri tepkilere dayanarak sosyal uyarandan görsel kaçınma düzeyleri ölçülmüştür. Çocukların sosyal uyarandan kaçınma düzeyleri, sosyal anksiyete seviyeleri ve güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma boyutları ile ilişkili olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bulgular literatürdeki bilgiler ışığında tartışılmıştır.

4.1. Orta Çocuklukta Bağlanma ile Sosyodemografik Bilgiler Arasındaki İlişki

Yapılan araştırmada elde edilen demografik bilgilerden bazıları ile Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği arasında anlamlı sonuçlar görülmüştür. Kardeş sayısı ile pozitif korelasyon görülürken, çocukların konuşmaya başlama yaşları ile negatif korelasyon görülmüştür. Adler kardeşler için 5 ayrı konum ve bu konumlara dair psikolojik açıklamalarda bulunmuştur. (Çakır, Şen, 2012) En küçük kardeş evde en şımartılan ve sürekli bebek olarak görünen çocuktur. Ortanca çocuklar ise genelde kendilerini unutulmuş, arada kalmış gibi hissederler. İkinci çocuklar doğduğu andan itibaren kendilerini bir maraton koşucusu gibi görüp ilgiliyi paylaşmaya ilk günden başlarlar. Son olarak en büyük çocuk ise ailenin ilgisini en rahat biçimde almış olandır dolayısıyla son çocuk gibi ilk çocukta şımartılmaya alışmıştır. Adler'in bu teorisi göz önüne alındığında kardeş sayısının artması ve buna bağlı olarak bağlanma puanlarının artışı akla testin uygulandığı çocuğun ailede ilk veya en küçük çocuk olmasını getirmektedir. Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği ile anlamlı sonuç çıkan bir başka demografik bilgi ise babanın herhangi bir psikolojik rahatsızlığa sahip olup olmaması. Yapılan araştırma sonuçlarına göre babasında herhangi bir psikolojik rahatsızlığı olan katılımcıların Kerns Güvenli Bağlanma puanları, babasında herhangi bir psikolojik rahatsızlık olmayan katılımcılara oranla daha yüksek bulunmuştur. Literatürün aksine bu sonuç katılımcıların annelerinin çocukları ile daha fazla

ilgilendiği ve güvenli bağlanmayı geliştirici yönde davranışlar sergilediği düşünülmektedir. Yapılan araştırmada Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri-II- orta çocukluk ölçeği kaygı ve kaçınma puanları sosyo-ekonomik düzeyi alt grupta olan katılımcıların puanları sosyo-ekonomik düzeyi orta grupta olan katılımcıların puanlarından yüksek çıkmıştır. Araştırmada da kullanılan Çocuklar için Sosyal Anksiyete ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğinin incelendiği çalışmada da sonuçları destekleyici bulgulara rastlanmıştır. Yapılan incelemede üst sosyoekonomik gruptaki çocuklar, alt ve orta sosyoekonomik gruptaki çocuklardan anlamlı biçimde düşük puan almışlardır. (Demir vd.,2000). Çocuklar ve yetişkinlerdeki kaygı seviyesini etkileyen unsurlardan biri olarak ele alınan sosyo-ekonomik düzey yetişkinlerde daha anlamlı sonuçlar çıkarmaktadır. Bu da çocukların kaygı seviyelerinin ebeveynlerinin kaygı seviyeleri ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

4.2. Görsel Kaçınma Davranışının Bağlanma Kaygısı ve Kaçınması ile İlişkisi

Yapılan araştırmanın ilk hipotezi 'Görsel kaçınma davranışının bağlanma ile ilişkisi nasıldır? Spesifik olarak, bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutları görsel kaçınmayı yordamakta mıdır?' şeklinde belirlenmişti. Analiz sonuçlarına göre YİYE-II kaygı alt boyutunun negatif uyumsuz yanıtların pozitif yönde anlamlı bir yordayıcısı olduğu, YİYE-II kaçınma alt boyutunun ise görsel kaçınmayı yordamağı görülmüştür. Güvenli bağlanma spesifik olarak görsel kaçınma ile ilişkilenesinde genel olarak kaygı boyutu görsel kaçınmayı çok güçlü yordamaktadır. Literatüre baktığımızda kaygının direkt etkisi çok fazla araştırılmamış olsa da dolaylı yünden birtakım kavramları etkilediği görülmüştür. Bağlanma kaygısı yaşayan çocukların güvenlik anlayışı ve dış dünya algısı buna bağlı olarak değiştiğinden çocuk uyaranlara karşı daha hassas bir duruma gelmektedir böylelikle çocuğun bu hassasiyeti sosyal uyaranlardan kaçınma davranışına dönüşmektedir. Bağlanma kaygısının çok kuvvetli bir yordayıcı olması kaçınma alt ölçeğinin de aynı sonuçları vereceğini düşündürtse de sonuçlar anlamlı bulunmamıştır. Yapılan literatür araştırmasında artan yaşla beraber, kaçınan bağlanma düzeylerinin anlamlı olarak düşüş gösterdiği görülmektedir (Kırimer, Akça ve Sümer, 2014). Örneklemin 9-12 yaş grubundan seçilmiş olmasının sonuçları etkileyebileceği düşünülmektedir. İkinci hipotez ise 'Eğer bağlanma görsel kaçınmayı yorduyorsa, bu ilişkide sosyal anksiyetenin aracı rolü var mıdır? Bir başka deyişle,

bağlanmanın kaygı veya kaçınma boyutunun görsel kaçınmaya etkisi sosyal anksiyete üzerinden mi gerçekleşmektedir?’ şeklinde belirlenmiştir. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 2-Orta Çocukluk Ölçeği kaygı ve kaçınma puanları arttıkça sosyal anksiyete ölçeği puanlarının arttığı görülmektedir. Diğer sonuçların da desteklediği üzere kaygı ve kaçınma boyutlarının artışı çocukta anksiyete seviyesini etkilemektedir. Pozitif korelasyonun bulunduğu iki değişken arasındaki ilişki literatürde birçok çalışma tarafından desteklenmektedir (Dilmaç, Hamarta ve Aslan, 2009).

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 2-Orta Çocukluk Ölçeği kaygı ve kaçınma puanlarının artışı ile katılımcıların görsel kaçınma testinde gösterilen fotoğraflara istenilen yanıtları verme süreleri de artmaktadır. Bununla birlikte negatif ve nötr fotoğraflara verilen uyumsuz yanıtlarda da artış görülmektedir. Yapılan literatür araştırmasında da sosyal anksiyete belirtileri gösteren kişilerde davranışsal inhibisyon görülmektedir. Kişilerde inhibisyon kaçınma davranışı olarak ortaya çıkmaktadır. Kaçınma davranışı; sosyal ortam veya uyaranlardan uzaklaşma, davranışsal ketlenme, düşünceleri baskılama vb. şekillerde görülebilmektedir (Sayın, 2007).

Araştırmada elde edilen sonuçlarda bağlanma kaygısının sosyal anksiyeteden daha güçlü etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu da yaşamın erken dönemlerinde kurulan ilişkinin otomatik tepkilerimizde ne kadar etkili olduğunu belirtmekte ve gelişimsel süreçte bağlanmanın çocuk üzerindeki etkisinin büyüklüğünü göstermektedir. Demografik bilgiler incelendiğinde çocuğun anne ile sağlıklı bir şekilde bağlanma gerçekleştirmesinde engel teşkil edebilecek maddelerin sosyal anksiyete ile pozitif yönde ilişkisi olduğu gözlenmiştir ki bu da bize sosyal anksiyete tanısının önünde bağlanma biçimlerinin olabileceğini göstermektedir. Örneğin demografik bilgi formunda ‘Annenin herhangi bir fiziksel rahatsızlığı var mı?’ sorusunun yanıtları incelendiğinde annesinin fiziksel rahatsızlığı olan çocukların sosyal anksiyete sonuçları, annesinin herhangi bir fiziksel rahatsızlığı olmayan çocuklara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatür araştırmalarında da bahsedildiği üzere sosyal

anksiyete seviyesi, ebeveynlerin fiziksel veya ruhsal rahatsızlıkları ve uyumsuz ebeveynlik stilleri ile ilişkili bulunmuştur (Knappe ve ark. 2011).

Çocuklarda sosyal anksiyetenin değerlendirilmesinin gelişimsel açıdan birçok önemi vardır. Çocukların duygusal gelişimi için sosyal çevre ve ilişkiler oldukça önemlidir. Doyurucu toplumsal ilişkiler çocuğun gelişimsel süreçte akademik ve kişiler arası ilişkilerde başarısını etkilemektedir (Demir vd., 2000). Sosyal anksiyete çocukta ilişki kurma, ilişkiyi yürütme gibi becerilerin gelişimini engellemektedir. Çocuklarla yapılan çalışmalar sosyal anksiyetenin ilkokulda başlayıp ergenlikte de devam eden bir anksiyete biçimi olduğunu göstermektedir.

4.2.1. Görsel Kaçınma Testi Uyumsuz Yanıtlar ve Pozitif, Negatif ve Nötr Fotoğraflarla Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeğinin ilişkisi

Literatürde yapılan araştırmalar sosyal anksiyete bozukluğuna sahip kişilerin sadece olumsuz duygulardan değil olumlu duygulardan da kaçındığını göstermektedir. (Werner ve Gross 2010). Yapılan çalışmada regresyon analizinin de desteklediği üzere negatif ve nötr fotoğraflarının yanında pozitif fotoğraflarla da anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Olumlu duygulardan kaçınma davranışı sosyal anksiyete deneyimleyen kişilerde görülmektedir (Kashdan ve ark. 2011).

4.3. Genel Değerlendirme

Araştırma sonuçlarına göre pozitif, negatif ve nötr şekilde üç kategoriye ayrılan fotoğraflara verilen tepki sürelerinin ve uyumsuz yanıtların sosyal anksiyete ve yiye ölçeğinden alınan kaygı, kaçınma puanlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bilgilere göre görsel kaçınma davranışının sosyal anksiyete ile paralel bir şekilde ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bağlanma puanları ile sosyal anksiyete puanları arasında anlamlı bir ilişki varken bağlanma ile fotoğraflara verilen tepki süreleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Araştırmadan elde edilen veriler kaygılı bağlanmanın görsel kaçınma üzerinden büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir.

4.4. Klinik Doğurgular

Gelişimsel olarak düşünüldüğünde sosyal anksiyetenin saptanabilmesi için 9-10 yaşın beklenilmesi gerekmektedir (Burstein ve ark. 2011, Mannuzza ve ark. 1995).

Yapılan araştırmada yüksek görsel kaçınma puanlarının sosyal anksiyete ile ilişkisi olduğuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre 9-10 yaş öncesinde klinik uygulamalarda sosyal anksiyete geliştirmede riskli gruptaki çocuklara uygulanabilecek bir test olarak kullanılabilir. YYE kaygı boyutunun hem sosyal anksiyete ile hem görsel kaçınma ile ilişkisi bulunmaktadır.

Uluslararası yapılan araştırmalarda AAT programı sigara kullanan yetişkinler üzerinde denenmiş ve programın sigara kullanımını azalttığı gözlenmiştir. (Wittekind, Feist, Schneider, Moritz, Fritzsche, 2015). Çocuklarda da önleyici bir çalışma olarak kullanılıp kullanılamayacağına bakılarak klinik alanda kullanılabilir.

Yapılan araştırmada kaygılı bağlanmanın sosyal anksiyete ve görsel kaçınma üzerindeki etkisi görülmüştür. Bu ve literatürdeki destekleyici bilgilere dayanarak klinik alanda çocuklarda karşılaşılan herhangi bir sorunda bağlanmanın incelenmesi gereken bir alan olduğu üzerinde durulmaktadır.

4.5. Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklemini iki ayrı popülasyondan oluşmaktadır. Kartal belediyesinin danışma merkezi danışanları yolu ile toplanan kısım klinik temelli bir bölümü oluşturmaktadır. Örneklemin daha homojen bir şekilde dağılmasının sonuçların güvenirliliği açısından etkili olacağı düşünülmektedir. Oluşturulan popülasyon orta çocukluk döneminden elde edildiğinden okula dair kavramlar da incelenip okul boyutu ele alınabilir. Testlerin ğretmen formları da kullanılarak detaylı bilgi alınabilir.

Literatürde bulunun çalışmalarda kızların erkeklerden daha yüksek seviyede kaygı deneyimlediklerini, özellikle olumsuz değerlendirme korkusunun oldukça yüksek olduğunu belirtmektedir (La Greca, Lopez,1997). Cinsiyete göre herhangi bir anlamlı sonuç çıkmaması örneklemin 111 kişi ile sınırlı olması ile veya başka demografik bilgilerin etkisi ile ilişkilendirilebilir.

Çalışmada dikkat çeken bir diğer sınırlılık ise kardeş sayısı ile Kerns Güvenli Bağlanma Ölçeği arasındaki pozitif korelasyondur. Yapılan araştırma öncesi toplanan demografik bilgi formunda katılımcının kaç kardeşi olduğu sorusu, katılımcının kaçınıcı çocuk olduğu gözetilmeksizin sorulmuştur. Literatürde işlenen bu konunun önemi sonuçlar üzerinde etkisi olabileceğini düşündürmüştür.

Yapılan çalışma için toplanan katılımcıların yaş aralığını verilen testler doğrultusunda belirlenmesi ile 9-12 olarak saptanmıştır. Her ne kadar bazı araştırmalar deneyimlenen anksiyete şekline göre Sosyal Kaygı bozukluğunun başlangıç yaşının 9-10 yaş olarak belirtse de (Burstein ve ark. 2011, Mannuzza ve ark. 1995) bazı araştırmalar da sosyal anksiyetenin ortaya çıktığı yaş aralığını 11-13 olarak belirtmiştir (Kaval, Sütçü, 2016).

Yapılan araştırma için önemli görülen son sınırlılık ise yapılan görsel kaçınma testi. Yapılan görsel kaçınma testi aşamasında çocuklara bilgisayar ekranında 27 adet fotoğraf gösterilip yönergeye uymaları beklenmektedir. Çocuklardan istenen negatif ve nötr fotoğraflara joystick i iterek pozitif fotoğraflara ise çekerek yanıt vermeleri. Fakat sosyal anksiyetesi olan bireylerin literatürde yapılan araştırmalarca duyguları okuma ve ayırt etmede güçlük görülebilmektedir (Türk ve ark., 2005). Sosyal anksiyetesi olan bireylerin duygulara hassasiyeti bulunmaktadır (Mennin, 2005). Her ne kadar bu hassasiyet göz önüne alınarak görsel kaçınma testinde yalnızca verilen yönergeye karşı uyumsuz yanıtlar değil aynı zamanda her fotoğrafa cevap verme süresi de ölçülse de yine de sosyal anksiyetesi olan çocukların sonuçlarına etkisi olabileceği düşünülmektedir.

4.6. Yeni Çalışmalar İçin Öneriler

Ülkemizde orta çocukluk dönemi ile ilgili yeterince çalışılmamıştır. (Sümer, Şendağ, 2009). Çocukluk çağında yaşanan anksiyete problemleri de literatürde çok sık rastlanmayan konular arasındadır (Göker, Güney, Dinç, Hekim, Üneri, 2014). Bu alanlarda yapılacak yeni çalışmaların literatüre büyük katkısı olacaktır.

Orta çocukluk dönemi ile ilgili yapılacak çalışmalarda demografik bilgi formunun

daha ayrıntılı tutulmasının veri analizini güçlendireceği düşünülmektedir. Yapılacak herhangi bir görsel kaçınma testi öncesi katılımcıların yüz ifadelerine karşı duyarlılığını ölçen bir test uygulanması testin güvenilirliğini arttıracakı düşünülmektedir. Bunların yanı sıra örneklemin daha geniş tutulması araştırmanın sınırlılıkları açısından önemli olacakı düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçlarından elde edilen Yiye kaygı boyutunun sosyal anksiyete ve görsel kaçınma ile olan ilişkisi ayrı bir model olarak ele alınıp incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Alantar, Z., & Maner, F. (2008). Bağlanma kuramı açısından yeme bozuklukları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 97-104.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (1994) Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, IV. Baskı (DSM-IV) Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, ev: E. Koroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Atasoy Z, Ertürk D, Şener Ş (1997) Altı ve on iki aylık bebeklerde bağlanma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 8(4):266-279.
- Atasoy, Z. (1996). 6 Aylık Bebeklerde Bağlanma. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Tıp Fakóltesi Psikiyatri Anabilim Dalı
- Bağlanma ve Psikopatoloji *Attachment and Psychopathology*. Tüzün, O., & Sayar, K. (2006). Attachment theory and psychopathology. *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 19(1), 24-39.
- Bowlby, J., May, D. S., & Solomon, M. (1989). *Attachment theory*. Lifespan Learning Institute.
- Can, G. (1999). Anne-yenidoğan bağının önemi. *Ben Hasta Değilim*, 17-21.
- Demir, T., Eralp-Demir, D., Türksoy, N., Özmen, E., & Uysal, Ö. (2000). Çocuklar için sosyal anksiyete ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği. *Düşünen Adam*, 13(1), -48.
- Demirdaę, M. F. (1992). Bağlanma Teorisinin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi*, 1(2), 76-90
- Dilmaç, B., Hamarta, E., & Arslan, C. (2009). Üniversite öğrencilerinin sürekli kayęı ve denetim odaklarının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 127-159.
- Ellwart, T., Rinck, M., & Becker, E. S. (2006). From fear to love: Individual differences in implicit spider associations. *Emotion*, 6, 18–27.
- Erkan, Z., Güray, S., & Sabahattin, . (2002). Ergenlerin sosyal kayęı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10).

- Foa, E. B., & Kozak, M. J. (1986). Emotional processing of fear: Exposure to corrective information. *Psychological Bulletin*, 99, 20–35.
- Heimberg, R. G., Horner, K. J., Juster, H. R., Safren, S. A., Brown, E. J., Schneier, F. R., & Liebowitz, M. R. (1999). Psychometric properties of the Liebowitz social anxiety scale. *Psychological medicine*, 29(1), 199-212.
- Heimberg, R.G., Hope, D. A., Rapee, R. M. ve Bruch, M. A.(1988). "The Validity of The Social Avoidance and Distress Scale and The Fear of Negative Evaluation Scale with Social Phobic Patients," *Behaviour Research Therapy*,. 26 (5), 407-410.
- Heimberg, R. G. (Ed.). (1995). *Social phobia: Diagnosis, assessment, and treatment*. Guilford Press.
- İlaslan, Ö. (2009). *Çocukların bağlanma davranışlarının özlük niteliklerine ve anne bağlanma stillerine göre incelenmesi* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Journal of Nonverbal Behavior*, 2002, Volume 26, Number 2, Page 109, Siebke Melfsen, Irmela Florin
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., & Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler-Current Approaches in Psychiatry*, 3(2), 321-342.
- Kendler, K. S., Gardner, C. O., Annas, P., Neale, M. C., Eaves, L. J., & Lichtenstein, P. (2008). A longitudinal twin study of fears from middle childhood to early adulthood: evidence for a developmentally dynamic genome. *Archives of General Psychiatry*, 65(4), 421-429.
- Karataş, Z. (2017). Bağlanma Kuramı Açısından Kurum Bakımının Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Journal of International Social Research*, 10(54).
- Klein, A. M., Becker, E. S., & Rinck, M. (2011). Approach and avoidance tendencies in spider fearful children: The approach-avoidance task. *Journal of Child and Family Studies*, 20(2), 224-231.
- La Greca, A. M., Dandes, S. K., Wick, P., Shaw, K., & Stone, W. L. (1988). Development of the Social Anxiety Scale for Children: Reliability and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17(1), 84-91.
- Ollendick, T. H., & Hirshfeld-Becker, D. R. (2002). The developmental psychopathology of social anxiety disorder. *Biological Psychiatry*, 51(1), 44-58.

- Ollendick, T. H., & Hirshfeld-Becker, D. R. (2002). The developmental psychopathology of social anxiety disorder. *Biological Psychiatry*, 51(1), 44-58.
- Öhman, A. (1986). Face the beast and fear the face: Animal and social fears as prototypes for evolutionary analyses of emotion. *Psychophysiology*, 23, 123-145.
- Öhman, A. (1993). Fear and anxiety as emotional phenomena. In M. Lewis, & J. Haviland (Eds.), *Handbook of emotions* (pp. 511-536). New York: Guilford Press.
- Philippot, P., & Douilliez, C. (2005). Social phobics do not misinterpret facial expression of emotion. *Behavior Research and Therapy*, 43, 639-652.
- Rapee, R. M., & Heimberg, R. G. (1997). A cognitive-behavioral model of anxiety in social phobia. *Behavior Research and Therapy*, 32, 741-756.
- Rinck, M., & Becker, E. S. (2007). Approach and avoidance in fear of spiders. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 38, 105-120.
- Sayın, A. Sosyal Anksiyete Bozukluğunun Nörobiyolojisi.
- Türkçapar, M. H. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı. *Klinik Psikiyatri*, 2, 247-253.
- Yücesoy, Ş., & Erbaş, D. (2002). İşlevi kaçma yoluyla olumsuz pekiştirme olan problem davranışların yer aldığı araştırmaların incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3(02).
- Wells, A., & Papageorgiou, C. (1998). Social phobia: Effects of external attention on anxiety, negative beliefs, and perspective taking. *Behaviour Therapy*, 29, 357-370.

EKLER

A. Bilgilendirilmiş Onam Formu (Çocuk)

Merhaba,

Ben Psikolog Melis Ergün Özaktaç. İstanbul Şehir Üniversitesi Klinik Psikoloji yüksek lisans öğrencisiyim. Çocukların gördükleri resimlere verdikleri tepkilerle ilgili daha çok şey öğrenmek istiyorum ve bunun için bir araştırma yapıyorum. Araştırmaya katılman yaklaşık 40 dakika sürecek. Sana birtakım sorular soracağım ve bilgisayar ekranında bazı resimler göstereceğim. Sorularımın doğru ya da yanlış cevapları yok. Soru kağıtlarının üzerine adını yazmak zorunda da değilsin. Bu araştırmaya katılmak zorunda değilsin. Katılmaya karar vermiş olsan da istediğin zaman vazgeçme hakkın var. Araştırmam hakkında sorularını bana sorabilirsin. Araştırmama katılmaya karar verirken verdiğin cevaplar tamamen gizli tutulacak ve kimse ile paylaşılmayacak.

Burayı imzalaman demek bu formu okuduğun veya birinin sana bunu okuduğu ve senin bu projeye gönüllü olarak katılmak istediğin anlamına geliyor.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

İmzası:

İstanbul Şehir Üniversitesi Dragos Kampüsü Orhantepe Mahallesi, Turgut Özal Bulvarı, No: 21, Dragos, Kartal – İstanbul-444 4 034

B. Bilgilendirilmiş Onam Formu (Veli)

Çalışmaya katılmaya karar vermeden önce lütfen bilgilendirilmiş onam formunu dikkatlice okuyunuz. Çocuğunuza da ayrı bir onam formu verilecektir lütfen çocuğunuzla birlikte formu inceleyiniz.

Sayın Katılımcı Velisi,

Bu çalışma, İstanbul Şehir Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Melis Ergün Özaktaç tarafından Dr. Öğr. Üyesi Fatima Tuba Yaylacı danışmanlığında yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı, orta çocukluk döneminde bağlanma şekilleri ve sosyal kaygıya bağlı görsel kaçınma arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

Çalışma süresince çocuklara öncelikle anneleri ile olan bağlanma şekillerini belirleme amacı ile ve sosyal kaygı seviyelerini ölçmek amacı ile ölçekler doldurtulacaktır. Daha sonra ise çocuklar bilgisayar başında kaçınma davranışını ölçen bir görsel teste tabi tutulacaktır.

Çalışma esnasında çocuğunuzun kimliği sizden veya ondan talep edilmeyecektir. Verilen cevaplar gizli tutulacaktır ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Çalışma yaklaşık 40 dakika sürecektir ve katılımınız tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Eğer çocuğunuz herhangi bir rahatsızlık duyarsa istediği anda araştırmadan ayrılma hakkına sahiptir.

Bu çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için, İstanbul Şehir Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Fatima Tuba Yaylacı (fatimatubayaylacı@sehir.edu.tr) ve İstanbul Şehir Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Melis Ergün Özaktaç (melisergun5@gmail.com) ile iletişime geçebilirsiniz.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

İmzası:

İstanbul Şehir Üniversitesi Dragos Kampüsü Orhantepe Mahallesi, Turgut Özal Bulvarı, No: 21, Dragos, Kartal – İstanbul- 444 4 034

C. Kişisel Bilgi Formu

Çocuğunuzun Adı-Soyadı:

Çocuğunuzun Cinsiyeti: () Kız () Erkek

Çocuğunuzun doğum tarihi (GG.AA.YYYY):

Kardeş sayısı :

Çocuğunuzun okuduğu okul:

Anne meslek:

Baba meslek:

Çocuğunuzun bulunduğu sınıf:

Çocuğunuzun sınıf tekrarı var mı? :

Çocuğunuzun geçirmiş olduğu rahatsızlıklar:

Çocuğunuzun herhangi bir düzenli ilaç kullanımı var mı? :

Hastane yatışı oldu mu? Evet ise ne kadar ve ne için? :

Çocuğunuzun herhangi bir görme engeli var mı? :

Doğum şekli (erken doğum ise kaç aylık belirtiniz):

Çocuk anneden süt emdi mi? :

Evet ise;

Ne kadar süre? :

Kesilme şekli? :

Çocuğunuzun konuşmaya başlama yaşı? :

Çocuğunuzun yürüme yaşı?

Çocuğunuzun tuvalet eğitimini aldığı yaş? :

Çocuğunuz herhangi bir ruh sağlığı hizmeti aldı mı? (Psikiyatrik-psikolojik):

Evet ise;

Ne için ve ne kadar süre? :

Anne-Baba Medeni Hali: () Evli () Bekar () Boşanmış

() Dul () Ayrı Yaşıyor

Aşağıdaki seçeneklerden sosyoekonomik durumunuzu en iyi belirteni işaretleyiniz.

() Alt

() Orta-alt

() Orta

() Orta-üst

() Üst

Baba hayatta mı? () Evet () Hayır

Hayatta değilse,

Çocuk kaç yaşındayken vefat etti?.....

Çocuk kim ya da kimler tarafından büyütüldü?

Ebeveynlerin Anne ve Babaları:

- Evli
- Boşanmış
- Ayrı yaşıyorlar
- Hayatta Değiller

Anne veya Babanın sürekli takip gerektiren/kronik bir fiziksel rahatsızlığı var mı?

- Var (Varsa lütfen yazınız:)
- Yok

Anne veya Babanın herhangi bir psikolojik rahatsızlığı var mı?

- Var (Varsa lütfen yazınız:)
- Yok

Anne veya Babanın psikolojik bir rahatsızlığı varsa, bunun için terapi veya ilaç tedavisi görüyor mu?

- Terapi/ilaç tedavisi görmüyorum
- Sadece terapi
- Sadece ilaç tedavisi
- Hem terapi hem ilaç tedavisi

İstanbul Şehir Üniversitesi Dragos Kampüsü Orhantepe Mahallesi, Turgut Özal Bulvarı, No: 21, Dragos, Kartal - İstanbul-444 4 034

D. Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği (Yenilenmiş Biçim)

Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği

Demir, Eralp-Demir, Türksöy, Özmen, Uysal

EK 1: ÇOCUKLAR İÇİN SOSYAL ANKSİYETE ÖLÇEĞİ (YENİLENMİŞ BİÇİM)

Aşağıda bazı cümleler ve yanlarında da bazı seçenekler verilmiştir. Her cümleyi okuduktan sonra, son bir ayı düşünerek bu cümle için size en uygun gelen seçeneği işaretleyin. Cümlenin size uygunluğuna göre o cümleye 1-5 arasında bir puan verin. Cümledeki ifade size hiç uymuyorsa 1, çok az uyuyorsa 2, bazen uyuyorsa 3, çoğu zaman uyuyorsa 4, daima uyuyorsa 5'i işaretleyin.

1= hiç bir zaman 2= çok az 3= bazen 4= çoğu zaman 5= daima

Rakamların altındaki uygun kutucuğa X işareti koyun	1	2	3	4	5
1. Başka çocukların önünde yeni bir şey yapmaktan rahatsız olurum					
2. Bana şaka yapılmasından rahatsız olurum.					
3. Tanımadığım çocukların yanında utanırım.					
4. Diğer çocuklar arkamdan konuşuyorlar diye düşünürüm.					
5. Yalnızca iyi tanıdığım çocuklarla konuşurum.					
6. Diğer çocuklar benim hakkımda ne düşünüyorlar diye endişelenirim.					
7. Diğer çocukların benden hoşlanmayacağından korkarım.					
8. İyi tanımadığım çocuklarla konuşurken rahatsız olurum.					
9. Diğer çocuklar benim hakkımda ne diyecekler diye endişelenirim.					
10. Yeni tanıştığım çocuklarla konuşurken rahatsız olurum.					
11. Diğer çocuklar benden hoşlanmıyorlar diye üzülürüm.					
12. Bir grup çocukla birlikteken sessiz kalırım.					
13. Diğer çocuklar benimle alay ediyor diye düşünürüm.					
14. Başka bir çocukla tartışsam, onun benden hoşlanmayacağından korkarım.					
15. Başkalarını evime çağırmaktan çekinirim, çünkü hayır diyebilirler.					
16. Bazı çocukların yanındayken rahatsız olurum.					
17. İyi tanıdığım çocukların yanındayken bile utanırım.					
18. Başka çocuklara birlikte oynamayı teklif etmek bana zor gelir.					

E. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği (The Experiences In Close Relationships Scale Revised–Middle Childhood)

Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Ölçeği 36 maddeden ve “Kaygı” ve “Kaçınan” olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Bu ölçeğin amacı orta çocukluk dönemindeki çocukların ebeveynlerine bağlanma düzeylerini ölçmektir.

Kaygı boyutu maddeleri: 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17*, 19, 21*, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35

Kaçınma boyutu maddeleri: 2, 4*, 6, 8*, 10, 12, 14, 16*, 18*, 20*, 22*, 24*, 26*, 28, 30*, 32*, 34*, 36*

*Ters kodlanan maddeler

7’li derecelendirme yöntemine göre:

- 1=Hiç katılmıyorum
- 2=Katılmıyorum
- 3=Pek katılmıyorum
- 4=Kararsızım
- 5=Biraz katılıyorum
- 6=Katılıyorum
- 7=Tamamen katılıyorum

Ölçek maddeleri (Anne Formu):

1. Annem artık beni sevmeyecek diye korkuyorum.
2. Gerçekte ne hissettiğimi anneme söylemekten hoşlanmıyorum.
3. Annemin beni terk edebileceğinden korkuyorum.
4. Anneme, ne düşündüğümü ve ne hissettiğimi kolaylıkla söylerim.
5. Annemin beni gerçekten sevmediğinden korkuyorum.
6. Annemin yardımına ihtiyacım olduğunu kabul etmekte zorlanırım.
7. Annemin, benim onu sevdiğim kadar beni sevmediğinden endişe ediyorum.
8. Anneme yakın olmak, ona sarılmak konusunda rahatımdır.
9. Benim annemi sevdiğim kadar annemin de beni sevmesini isterim.
10. Kendim hakkındaki birçok şeyi anneme söylemekte zorlanırım.
11. Annemle olan ilişkimiz hakkında kaygılanıyorum.
12. Annemle çok yakın olmayı tercih etmem.
13. Annemi görmediğim zamanlarda beni artık düşünmüyor diye endişeleniyorum.
14. Annem bana çok fazla sarılıp kucakladığında rahatsız olurum.
15. Anneme sevgimi gösterdiğimde, onun beni aynı derecede sevmeyeceğinden korkarım.
16. Kendimi anneme her zaman yakın hissedirim.
17. Annemin beni terk edeceğinden pek korkmam.
18. Anneme yakın olmak benim için hiç de zor değildir.

19. Annemin söylediği ve yaptığı bazı Şeyler kendimden Őüphe etmeme neden olur.
20. Sorunlarım ve endişelerim hakkında annemle konuşurum.
21. Annemin beni terk edeceğinden korkmuyorum.
22. Kendimi kötü hissettiğimde annemle konuŐmak beni rahatlatır.
23. Annemin bazen, benim istediğim kadar yakın olmak istemediğini hissediyorum.
24. Anneme hemen hemen her Şeyi anlatırım.
25. Bazen annemin bana olan duygularının sebepsiz yere deđiŐtiđini düşünüyorum.
26. Her Şeyi olduğu gibi annemle konuşurum.
27. Kendimi anneme çok yakın hissetmek istediğim halde, onun bundan hoşlanmayacağından korkuyorum.
28. Annem bana çok yakın olmayı istediği zamanlarda kendimi rahatsız ve gergin hissediyorum.
29. Gerçekten ne düşünüdüğümü ve hissettiğimi bilirse annemin artık beni sevmeyeceğinden korkuyorum.
30. Annemden kolaylıkla yardım isteyebilirim.
31. Annemden istediğim kadar sevgi ve destek görmediğim için ona kızgınım.
32. Anneme kolaylıkla güvenebilirim.
33. Annemin diğer çocukları düşünüdüğu kadar beni düşünmeyeceğinden korkarım.
34. Anneme olan sevgimi göstermek benim için kolaydır.
35. Ancak bir sorun çıkardığımda annemin dikkatini çekebildiğimi düşünüyorum.
36. Annemin beni çok iyi anladığını hissediyorum.

F. Kerns Güvenli Bağlama Ölçeği (Kern's Security Scale; KSS)

Bu ölçek toplam 15 maddeden oluşmakta ve çocukların ebeveynlere karşı duyduğu güvenli bağlanma düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçekte her madde için karşıt yönlü iki ifade bulunmaktadır (Bazı çocuklar... ama Bazı çocuklar...). Katılımcılardan, öncelikle "AMA" yazan kutunun hemen sağında ve solunda tanımlanan iki çocuk tipinden hangisine daha çok benzediğine karar vermesi istenmektedir. Daha sonra da seçtiği tarafa gidip tarif edilen çocuğa ne kadar benzediğini belirtmesi istenmektedir.

Ters yönde yazılmış yedi madde yeniden kodlandıktan sonra ölçek toplam puan üzerinden (15-60 arasında değişen puanlarla) ya da madde sayısına bölünerek ortalama değerler üzerinden (1-4 arasında değişen puanlarla) değerlendirilebilir. Yüksek puanlar ebeveynlere karşı güvenli bağlanmaya karşılık gelmektedir.

Ters kodlanan maddeler: 1, 3, 4, 9, 10, 13, 15

Önemli Not: Maddelerdeki 'anne' ve 'baba' ifadeleri değiştirilerek anne ve baba için ayrı formlar oluşturulabilir.

Ölçek Maddeleri:

1.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerine kolayca güvenirlir.	AMA	Bazı çocuklar annelerine güvenip güvenemeyecekleri konusunda emin değildirlir.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

2.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar yaptıkları her şeye annelerinin çok karıştığını düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar kendi başlarına bir şeyler yapmalarına annelerinin izin verdiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	--	---	---

3.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar için annelerinin yardım edeceğine inanmak kolaydır.	AMA	Bazı çocuklar için annelerinin yardım edeceğine inanmak zordur.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	--	---	---

4.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onlarla yeterince zaman geçirdiğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onlarla yeterince zaman geçirmediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	--	---	---

5.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten pek hoşlanmazlar.	AMA	Bazı çocuklar annelerine ne düşündüklerini veya hissettiklerini söylemekten hoşlanırlar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

6.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar her şeyde annelerine ihtiyaç duymaz.	AMA	Bazı çocuklar annelerine hemen hemen her şey için ihtiyaç duyar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

7.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar "Keşke anneme daha yakın olabilseydim" derler.	AMA	Bazı çocuklar annelerine olan yakınlıklarıyla mutludurlar.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

8.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onları gerçekten sevmediğinden endişe duyarlar.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları sevdiğinden emindirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

9.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onları anladığını hissederler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları anlamadığını hissederler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

10.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin onları terk etmeyeceğinden gerçekten emindirler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları terk edebileceğinden bazen endişelenirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	--	---	---

11.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında annelerinin yanlarında olamayacağını düşünerek endişelenirler.	AMA	Bazı çocuklar ihtiyaç duyduklarında annelerinin yanlarında olacağından emindirler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	---	---	---

12.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar annelerinin kendilerini dinlemediğini düşünürler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onları gerçekten dinlediğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

13.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanına giderler.	AMA	Bazı çocuklar üzgün olduklarında annelerinin yanına pek gitmezler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

14.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar "Keşke annem sorunlarımla daha çok ilgilense" derler.	AMA	Bazı çocuklar annelerinin onlara yeterince yardım ettiğini düşünürler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	--	------------	---	---	---

15.

Bana çok benziyor ☐	Bana biraz benziyor ☐	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissederek .	AMA	Bazı çocuklar anneleri etrafta olduğunda kendilerini daha iyi hissetmezler.	Bana biraz benziyor ☐	Bana çok benziyor ☐
---	---	---	------------	--	---	---

G. Etik Kurul Onay Sayfası

ARAŞTIRMA ETİK KURUL KARARLARI

Toplantı Tarihi : 25.10.2017
Toplantı Sayısı : 27/2017
Toplantı Saati : 11:00
Toplantıya Katılanlar : Prof. Dr. Hatice AYNUR (Başkan)
Prof. Dr. Nihat BULUT
Prof. Dr. Cem BEHAR
Doç. Dr. Eda YÜCESOY
Yrd. Doç. Dr. Sinem ELKATİP HATİPOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Betül NİZAM
Yrd. Doç. Dr. Eyyüp Said KAYA
Yrd. Doç. Dr. Hızır Murat KÖSE

Karar No : 1

İstanbul Şehir Üniversitesi Araştırma Etik Kurulu, proje yürütücüsü Melis Ergün Özaktaç tarafından sunulan "Orta Çocukluk Döneminde Bağlanma Stilleri ve Sosyal Anksiyeteye Bağlı GörSEL Kaçınma ile ilişkisi" isimli proje taslağını değerlendirilerek, projenin uygunluğuna karar verilmiştir.

Aşağıda isimleri ve imzaları bulunan İstanbul Şehir Üniversitesi Araştırma Etik Kurulu üyeleri, araştırmacı tarafından kurula sunulan yukarıdaki bilgiler ışığında, ekte belirtilen araştırmanın yürütülmesinde etik açıdan bir sakınca görmemektedir

Prof. Dr. Nihat BULUT
Member

Prof. Dr. Hatice AYNUR
President

Prof. Dr. Cem BEHAR
Member

Yrd. Doç. Dr. Hızır Murat KÖSE
Member

Doç. Dr. Eda YÜCESOY
Member

Yrd. Doç. Dr. Betül NİZAM
Member

Yrd. Doç. Dr. Sinem ELKATİP HATİPOĞLU
Member

Yrd. Doç. Dr. Eyyüp Said KAYA
Member